

Sinteza obiecțiilor și propunerilor
la proiectul Legii pentru modificarea unor acte normative
(prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra minorilor)

Participantul la avizare	Conținutul obiecției/ propunerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
<p>Procuratura Generală</p>	<p>1. Procuratura Generală a examinat proiectul de hotărâre pentru aprobarea proiectului de Lege pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002 (prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra minorilor) (număr unic 869/MJ/2023), remis spre avizare.</p> <p>Apreciind eforturile autorilor la elaborarea proiectului de lege și având în vedere că acesta are ca scop armonizarea legislației penale cu referire la contracararea abuzului și exploatării sexuale online asupra copiilor la prevederile internaționale, inclusiv îmbunătățirea cadrului legal întru asigurarea unei mai bune prevenirii și contracarării a acestor categorii de infracțiuni precum și o mai bună protecție a copilului de asemenea forme de exploatare, susținem prezentul proiect de lege.</p> <p>Totodată, verificând conținutul proiectului înaintat spre avizare, în scopul îmbunătățirii acestuia înaintăm unele propuneri, inclusiv sub aspect redacțional și de tehnică legislativă, după cum urmează:</p> <p>La pct.9 din proiect: Propunem modificarea structurii art.208¹, deoarece acesta nu corespunde structurii și formei de conținut a unei norme penale. Astfel, alin.(1) și (2) al acestei norme prevăd o pedeapsă maximă a închisorii egale, de 6 ani, deși cea prevăzută de alin.(2) ar</p>	<p>1. Precizare</p> <p>La analiza pedepsei cu închisoarea stabilită la alin. (1) trebuie de luat în considerare faptul că în dispoziția normei se regăsesc mai multe modalități normative cu caracter alternativ, iar în acest sens nu este judicios de a limita aplicarea pedepsei strict la acțiunea de accesare. Or, prin celelalte modalități de comitere a infracțiunii, precum distribuirea, difuzarea, oferirea, transmiterea are loc răspândirea acestui fenomen infracțional, care prezintă un pericol social sporit, ce atentează vertiginos la relațiile sociale care se urmăresc a fi protejate. În acest context, ținem să scoatem în evidență principiul individualizării pedepsei penale prin prisma căruia urmează a se realiza scopul legii penale și restabilirea echității sociale.</p> <p>În partea ce ține de pedeapsa stabilită la alin. (3) aceasta urmează a fi analizată sistemic în raport cu pedepsele din capitolul infracțiunilor privind viața sexuală. Prin urmare, se impune a trasa o paralelă între fapta prevăzută la art. 208¹ alin. (3) și cea de la art. 175 alin. (1). Reținem că în cazul</p>

urma să fie mai mare deoarece reglementează niște agravante la norma de bază. Totodată, alineatul (3) al normei vizate în general prevede o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută la alin.(1) și (2), deși ca caracter al acțiunii ce urmează a fi îndeplinită de către făptaș este mai periculoasă decât fapta prevăzută la alin.(1). Or, sensul ipotezei faptei incriminate la alineatul (3) constituie urmărirea așa numitor beneficiari ai serviciilor sexuale prestate online de un minor, care este implicat în activități sexuale.

În aceeași ordine de idei, din analiza comparativă a faptelor prevăzute la alineatul (1) și alineatul (3) al art.208¹ (accesarea.....materialelor privind abuzul sexual asupra minorilor, și cea de utilizare a serviciilor sexuale on-line prestate de un copil) înțelegem că ambele fapte țin de accesarea de către un utilizator a informațiilor de abuz și exploatare sexuală a unui minor, dar având componente diferite:

- în ipoteza prevăzută la alin.(1) al normei comentate, acțiunea are ca obiect O ÎNREGISTRARE video/foto a unui copil abuzat/exploatat sexual;

- în ipoteza prevăzută la alin.(3) al aceleiași norme, acțiunea are ca obiect O TRANSMISIUNE ÎN DIRECT (ON-LINE) a unui copil exploatat sexual comercial.

Astfel, ambele acțiuni țin de accesarea unei astfel de informații, doar că la alin.(3) este o transmisiune în direct a exploatării, care deseori este însoțită de manipularea copilului, când cel ce accesează așa numitul video-chat dirijează acțiunile copilului și, totodată, conectează camera sa, etalându-se față de copil, situație care are un impact traumatizant mult mai sever față de

acțiunilor cu caracter sexual consimțite cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani, legiuitorul a prevăzut o pedeapsă cu închisoare de la 1 la 3 ani, iar în acest caz vorbim despre contactul direct și fizic cu victima, care presupune cel puțin același grad prejudiciabil ca la art. 208¹ alin. (3). Or, în cazul utilizării serviciilor sexuale online prestate de un minor, fiind în lipsa contactului fizic, considerăm pedeapsa închisorii de până la 3 ani a fi proporțională în raport cu gravitatea infracțiunii. Cu toate acestea, reținem că în procesul de avizare proiectul a suferit modificări conceptuale substanțiale, astfel încât propunerile de îmbunătățire nu mai sunt actuale.

	<p>minor și, respectiv, urmează a fi sancționat corespunzător pericolului social, raportat evident și la aliniatele precedente.</p> <p>În concluzie, propunem a fi stabilită pentru alin.(3) al art.208/1 din Codul penal o pedeapsă cu închisoarea de la 4 la 8 ani ..., iar pentru persoanele juridice amendă în mărime de la 6000 la 9000 unități convenționale.</p> <p>Mai mult, ținând cont de gravitatea pedepselor prevăzute la alin.(3) în comparație cu primele aliniate, se constată că ele contravin tehnicii legislative de emitere a actelor de succesiune a normelor în dependență de severitatea sancțiunilor.</p>	
	<p>2. Articolul 208¹ alineatul (4) a-r reda cu următorul cuprins: „(4) Acțiunile prevăzute la alineatul (1) și (2) săvârșite:</p> <p><i>a) cu materiale ce implică minori care nu au împlinit vârsta de 14 ani;</i></p> <p><i>b) cu materiale care implică violență și zoofilie;</i></p> <p><i>se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 8 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 7000 la 10000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea ei. ”</i></p> <p>Totodată, propunem a completa articolul 208¹ cu alineatul (5) cu următorul cuprins: „ (5) Acțiunea prevăzută la alineatul (3) săvârșită:</p> <p><i>a) în privința unui minor care nu a împlinit vârsta de 14 ani;</i></p>	<p>2. Precizare.</p> <p>Revizuirea art. 208¹, precum și instituirea agravantei de la alin. (3) lit. a) din același articol vine să soluționeze incongruența invocată.</p>

b) cu aplicarea violenței sau amenințarea aplicării ei ”

se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 7000 la 10000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea ei. ”,

Argumentare:

Agravanta de la litera a) alineatul (4) art.208¹ care prevede că faptele prevăzute la alineatul (1), (2) sau (3) săvârșite în privința persoanei care nu a împlinit 14 ani, nu are o formulare reușită și poate genera interpretări.

Astfel, faptele prevăzute la alineatul (1) și (2) din art. 208¹ sunt: accesarea, distribuirea, difuzarea, oferirea, transmiterea, punerea la dispoziție, vânzarea, vinderea .....de materiale privind abuzul sexual asupra minorului și dacă continuăm cu agravanta săvârșite în privința persoanei care nu a împlinit 14 ani, atunci am putea interpreta că oferirea sau punerea la dispoziție ..... de materiale privind abuzul sexual asupra minorului unei persoane care nu a împlinit 14 ani s-ar încadra în dispoziția art. 208¹ alin. (4) lit.a) fapt ce va prezenta similitudini cu fapta incriminată la alin.(1) lit.c) și la alin.(2) lit.e) al articolului 208³ din proiect:

- punerea la dispoziția unei persoane care nu a împlinit vârsta de 16 ani a materialelor cu caracter pornografic adult sau a materialelor privind abuzul sexual asupra unui minor;

	<p>- aceleași fapte săvârșite în privința unei persoane care nu a atins vârsta, de 14 ani;</p> <p>Totodată, având în vedere formularea normei prevăzute la art.208¹ probabil autorul la agravanta de la litera a) alin. (4) a avut în vedere că materialele de abuz sexual asupra minorilor prezintă sau implică minori în vârstă de până la 14 ani (în cazul alineatelor (1) și (2) art. 208¹) precum și utilizarea serviciilor sexuale on line prestate de un minor în vârstă de până la 14 ani (în cazul alineatului (3) de la art.208¹).</p>	
	<p>3. La pct.11 din proiect la articolul 208³ alineatul (1) cuvintele „cu condiția că” propunem a-l substitui cu cuvintele „dacă fapta nu întrunește” având în vedere că Codul penal în cazuri similare utilizează așa sintagme, iar textul „206¹” urmează a fi exclus având în vedere că nu există așa infracțiune în Codul penal.</p>	<p>3. Se acceptă.</p> <p>La art. 208³ alin. (1) cuvintele „cu condiția că” se substituie cu cuvântul „dacă”.</p> <p>Subsidiar, reținem că în procesul de avizare proiectul a suferit modificări conceptuale substanțiale, astfel încât propunerile de îmbunătățire nu mai sunt actuale.</p>

**Universitatea de Stat din RM,
Facultatea de Drept**

4. La 10.10.2023. în adresa Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova a fost expediată solicitarea Ministerului Justiției al Republicii Moldova de a aviza Proiectul de lege pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002 (prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra minorilor) (în continuare - Proiectul). Răspunzând acestei solicitări, în cele ce urmează vom prezenta punctual poziția Departamentului Drept penal.

Cu referire la pct. 6 și 7 din Proiect, astfel de amendamente nu corespund scopului enunțat în preambulul Proiectului, și anume - cel de transpunere a anumitor prevederi din Directiva 2011/93/UE. Incriminarea avortului forțat și a sterilizării forțate este recomandată nu în Directiva 2011/93/UE, ci în art. 39 din Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice - (cunoscută și sub denumirea de Convenția de la Istanbul).

Este adevărat că avortul forțat și sterilizarea forțată nu reprezintă obiectul unei norme distincte de incriminare din legea penală a Republicii Moldova. Cu toate acestea, în Codul penal al Republicii Moldova, dispoziției de la art. 39 al Convenției de la Istanbul îi corespund art. 151 sau 152 CP RM (cu sau fără referire la art. 27 CP RM). Considerăm că aceste norme asigură o protecție pe măsură împotriva avortului forțat și a sterilizării forțate. Nu există necesitatea în incriminarea *nomenjuris* a unor asemenea fapte. Contează ca astfel de fapte să fie incriminate nu sub aspectul legisticii formale, ci realmente. O asemenea incriminare este asigurată de legea penală în vigoare a Republicii Moldova.

4. Nu se acceptă

Înțelegem îngrijorările mediului academic cu referire la riscul aplicării neuniforme a legii penale în situații similare sau chiar o eventuală dublă sancționare. În acest context, ținem să menționăm că art. 159 și art. 160 prin modificările propuse ar lua forma unor norme speciale susceptibile de aplicare în cazul avortului forțat sau sterilizării forțate. Or, în această conjunctură, pornim de la prezumția că în organele de drept activează profesioniști competenți capabili să promoveze o justiție penală corectă și echitabilă. Subsecvent, reținem că modificările vizate derivă din asumarea de către Guvern în fața Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei elaborarea unui plan de acțiuni cu privire la măsurile cu caracter general și individual ce urmează a fi întreprinse de către autoritățile naționale în scopul remedierii deficiențelor identificate, care include implicit și operarea modificărilor în legislația penală în acest sens.

Recurgând la analogie, consemnăm că la art. 38 din Convenția de la Istanbul este recomandată incriminarea faptei de mutilare genitală a femeilor. Referitor la această recomandare, în Raportul de compatibilitate a normelor penale naționale referitoare la infracțiunile privind viața sexuală cu standardele internaționale în domeniu, care a fost realizat în 2018 de Centrul Internațional „La Strada”, se menționează: „Legea penală națională pedepsește faptele prejudiciabile soldate cu vătămări a integrității corporale sau a sănătății. Nu considerăm necesară o prevedere/normă aparte referitoare la mutilarea genitală a femeii.” Din raționamente asemănătoare, nu este necesară nici incriminarea avortului forțat și a sterilizării forțate.

În primul rând, o asemenea incriminare ar putea genera aplicarea neuniformă a legii penale în situații similare. Nu va fi clar în care situații avortul forțat sau sterilizarea forțată trebuie calificate în baza art. 151 sau 152 CP RM (cu sau fără referire la art. 27 CP RM), și, respectiv, în care situații avortul forțat sau sterilizarea forțată trebuie calificate în baza alin. (1¹) art. 159 sau alin. (2¹) art. 160 CP RM. În al doilea rând, o asemenea incriminare ar genera riscul de sancționare dublă a aceleiași fapte. Ne referim la riscul de aplicare pentru aceeași faptă atât a art. 151 sau 152 CP RM (cu sau fără referire la art. 27 CP RM), cât și a alin. (1¹) art. 159 sau alin. (2¹) art. 160 CP RM. Adoptarea alin. (1¹) art. 159 și alin. (2¹) art. 160 CP RM va deschide calea către o astfel de soluție de calificare abuzivă.

În Nota informativă la Proiect se face referire la cauza G.M. și alții împotriva Republicii Moldova, pentru a se argumenta necesitatea de incriminare a avortului forțat

	<p>și a sterilizării forțate în acest caz asupra căruia s-a pronunțat Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cei, care au comis avortul forțat și sterilizarea forțată, nu au fost trași la răspundere în baza art. 151 sau 152 CP RM. Această omisiune se datorează nu lacunelor din Codul penal al Republicii Moldova, ci incompetenței sau relei-voințe a celor abilitați cu aplicarea legii penale. Doctrina penală autohtonă este cvasiunanimă în ceea ce privește necesitatea de a aplica art. 151 CP RM în ipoteza de provocare a avortului în lipsa consimțământului victimei. Acest punct de vedere îl au S. Brînza, V. Stați, I. Arhiliuc, V. Holban, A. Barbăneagră, L. Gîrla și Iu. Tabarcea, A. Plop, A. Cicala, R.-G. Ionuș, în aceste condiții, incompetența sau reaua-voință a celor abilitați cu aplicarea legii penale își are cauza în pregătirea profesională precară, nu în lipsa surselor care facilitează interpretarea legii penale. Într-un asemenea caz, remediul este sancționarea celor care nu pot sau nu vor să aplice legea penală în cazurile în care se impune aplicarea acesteia. Nu putem amenda legea penală ori de câte ori ne vom confrunța cu incompetența sau reaua-voință a celor abilitați cu aplicarea legii penale.</p>	
	<p>5. Cât privește infracțiunea descrisă la alin. (3) art.208¹ CP RM, considerăm că gradul prejudiciabil al acesteia nu este reflectat în mod adecvat în sancțiunea de la alin. (3) art. 208¹ CP RM. Utilizarea serviciilor sexuale online prestate de un minor, presupune interacțiunea dintre făptuitor și minor. În aceste condiții, victima minoră îndeplinește anumite activități de natură sexuală la solicitarea făptuitorului, în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 208¹ CP RM, lipsește o astfel de interacțiune,</p>	<p>5. Nu se acceptă. A se vedea raționamentele expuse la pct. 1 din prezentul tabel.</p>

	<p>în consecință, se impune o proporționare adecvată a sancțiunii din alin. (1) art. 208¹ CP RM cu sancțiunea din alin. (3) art. 208¹ CP RM. Totodată, această proporționare trebuie efectuată cu prudență, întrucât înăsprirea excesivă a pedepselor prevăzute alin. (3) art. 208¹ CP RM poate echivala - după gradul prejudiciabil - infracțiunea, prevăzută de această normă, cu infracțiunea prevăzută la art. 174 CP RM. O astfel de echivalare trebuie evitată, deoarece infracțiunea, prevăzută la alin. (3) art. 208¹ CP RM, presupune nu un act sexual al făptuitorului cu victima, ci o vizionare de către făptuitor a actului sexual al victimei sau a acțiunilor cu caracter sexual ale victimei.</p>	
	<p>6. Nu avem obiecții și sugestii referitoare la acest punct (10) din art. I al Proiectului, cu o singură excepție: în titlul art. 208² CP RM. cuvântul „copil” să fie substituit prin cuvântul „minor”. Această substituție este necesară în planul uniformizării terminologiei în textul Codului penal.</p>	<p>6. Precizare Conceptul proiectului a fost revizuit prin prisma uniformizării terminologiei în cazul infracțiunilor împotriva minorilor, operând cu termenul de „copil” în conformitate cu Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului.</p>
	<p>7. Pct. 11, singura sugestie este excluderea mențiunii privind art. 206¹ CP RM din dispoziția de la alin. (1) art. 208³ CP RM. Cel puțin deocamdată, un astfel de articol lipsește în Codul penal al Republicii Moldova. În rest, susținem adoptarea art. 208³ CP RM.</p>	<p>7. Precizare. A se vedea precizările consacrate la pct. 3 din prezentul tabel.</p>
	<p>8. Totodată, venim cu recomandarea de a completa alin. (1) art. 208³ CP RM cu litera d) care ar avea următorul conținut: „<i>actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual ce se comite de către o persoană care a împlinit vârsta de 18 ani în prezența unei persoane care nu a împlinit vârsta de 16 ani.</i>”</p>	<p>8. Precizare. Cu titlu de mențiune, precizăm că în procesul de avizare proiectul a suferit modificări conceptuale substanțiale, astfel încât propunerile de îmbunătățire a proiectului nu mai</p>

Raționamentul acestei recomandări rezidă în necesitatea apărării de către legea penală a relațiilor sociale referitoare la viața sexuală, în sensul ocrotirii climatului de dezvoltare morală a minorilor și de pregătire a lor pentru o viață sexuală normală. Această valoare socială nu poate fi pe deplin protejată prin modalitatea propusă de către autorii proiectului la lit. a) alin. (1) art. 208¹ CP RM, deoarece determinarea unei persoane care nu a împlinit vârsta de 16 ani să asiste la acte sexuale sau la acțiuni cu caracter sexual presupune activitatea care obligă minorul să ia hotărârea/decizia de a asista la actul sexual sau la acțiunea cu caracter sexual și nu simpla situație în care majorul ignoră în mod cinic prezența minorului la actul sexual sau la acțiunea cu caracter sexual, însă, simpla asistare (neimpusă) a minorului la actul sexual sau la acțiunea cu caracter sexual periclitează, de asemenea, dezvoltarea morală a minorilor și pregătirea lor pentru o viață sexuală normală.

În context, este relevantă opinia instanței de contencios constituțional din România referitoare la alin. (3) art. 221 din Codul penal al României, care are o dispoziție similară cu cea propusă pentru lit. d) alin. (I) art. 208³ CP RM. Astfel, în Decizia nr. 700 din 29.11.2016 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor alin. (3) art. 221 din Codul penal, în pct.17, Curtea Constituțională a României „observă că starea de pericol pentru valorile sociale ocrotite prin intermediul dispozițiilor alin. (3) art. 221 din Codul penal - stare creată prin săvârșirea de către un major a unui act sexual de orice natură în prezența unui minor [...] este evidentă, fapta primejduind în mod grav dezvoltarea morală a minorului,

sunt actuale. În acest context, art. 208³ se va completa cu alin. (3) cu următorul cuprins:

„(3) Actul sexual sau acțiunile cu caracter sexual săvârșite în prezența unei persoane care nu a împlinit vârsta de 16 ani

se pedepsește cu se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 750 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 2 ani. ”

	<p>prin incitarea acestuia la practicarea de acte de natură sexuală. Potrivit doctrinei, din punct de vedere criminologic, în cazul coruperii sexuale a minorilor - în oricare dintre variantele infracțiunii – făptuitorii sunt, de regulă, persoane care au diverse anomalii sexuale, adică tendințe sexuale care ies din tiparele morale ale societății. Curtea mai constată că, prin incriminarea - în alin. (3) art. 221 din Codul penal - a actului sexual de orice natură săvârșit de un major în prezența unui minor [...], legiuitorul a înțeles să ocrotească un climat de dezvoltare fizică și psihică a minorilor care să asigure păstrarea sentimentelor de pudoare, de decență și de moralitate cu privire la viața sexuală. Este absolut necesar ca aceste valori să fie cultivate, întărite și dezvoltate la minori în vederea pregătirii lor pentru o viață sexuală normală, care să nu le afecteze sănătatea și integritatea fizică și psihică. Or, fapta incriminată prin dispozițiile alin. (3) art. 221 din Codul penal are ca urmare imediată o stare nouă - contrară celei inițiale - cu privire la viața sexuală a minorului, care constă tocmai într-o vătămare a relațiilor sociale care asigură ocrotirea minorului sub aspectul dezvoltării sale morale și al pregătirii pentru o viață sexuală normală, infracțiunea fiind una de pericol abstract, iar nu de pericol concret.”</p> <p>În asemenea circumstanțe, se vede oportun de a completa alin. (1) art. 208³ CP RM din proiect cu modalitatea specificată <i>supra</i>.</p>	
<p>Ministerul Afacerilor Interne</p>	<p>9. Pct. 9 din proiect privind modificarea art.208¹ din Codul penal.</p> <p>1) Autorul proiectului propune o nouă enumerare și incriminare a acțiunilor laturii obiective care să caracterizeze fapta de pornografie infantilă. Suprapunând</p>	<p>9. Nu se acceptă.</p> <p>Cu titlu de mențiune, reținem că asemenea fapte precum schimbarea sau folosirea de pornografie infantilă nu se regăsesc în textele actelor invocate (atât în Convenția de la Lanzarote cât</p>

	<p>acțiunile propuse cu cele existente în norma în vigoare, cu prevederile Articolul 5 alineatele (2)-(6) din Directiva 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului (în continuare - Directiva), precum și cu Articolul 20 din Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale din 25 octombrie 2007 (în continuare - Convenția de la Lanzarote), constatăm că au fost omise unele fapte care în opinia noastră urmează a fi incriminate, și anume: schimbarea, folosirea, diseminarea, și obținerea prin intermediul tehnologiei informațiilor și comunicațiilor, a accesului la pornografie infantilă.</p>	<p>și în Directiva 2011/92/UE), prin urmare nu pot fi reținute în scopul incriminării, or aceste modalități de comitere a faptei prejudiciabile se înglobează în fapta de deținere.</p> <p>Cu referire la diseminarea pornografiei infantile comunicăm că această faptă cade sub incidența difuzării.</p> <p>Subsidiar, ținem să precizăm că nici obținerea accesului la pornografie infantilă prin intermediul tehnologiilor informaționale ori comunicațiilor electronice nu considerăm relevant a fi introdusă în dispoziția normei de la art. 208¹ alin. (1), în condițiile în care obținerea accesului este o acțiune precedată de accesare. Prin urmare, accesarea materialelor privind abuzul sexual asupra minorului <i>per se</i> implică obținerea accesului. Mai mult ca atât, obținerea accesului nefiind urmată de accesare nu are relevanță penală, luând în considerare scopul urmărit prin instituirea normei de incriminare.</p>
	<p>10. În același sens, ținem să menționăm unele ambiguități în ceea ce privește terminologia folosită. Astfel, în proiect este prevăzută acțiunea de „difuzare”. Conform dicționarului explicativ, difuzarea semnifică „a răspândi, a propaga o știre, o idee etc. (prin viu grai, prin presă, prin radio etc.); a distribui, a pune în vânzare o carte, o publicație”. Totodată, Directiva impune termenul de diseminare, care conform dicționarului explicativ semnifică „a răspândi, a împrăști”, nefiind clară modalitatea. Reieșind din faptul că semnificația acestor două termene se suprapune, pentru a nu admite critici și a</p>	<p>10. Nu se acceptă.</p> <p>Transpunerea Directivei nu este un exercițiu de preluare identică a textului actului UE în legislația națională, ci fiecare prevedere trebuie adaptată la specificul și terminologia cadrului normativ intern. Prin urmare, în redacția prevederilor actuale din Codul penal, „difuzarea” se regăsește în conținutul mai multor norme de incriminare, în timp ce „diseminarea” doar la o singură componentă de infracțiune. Totodată, reieșind din specificul</p>

	oferi mai bună implementare a Directivei, propunem înlocuirea cuvântului „difuzare” cu cuvântul „diseminare”.	infrațiunii de la art. 208 ¹ alin. (1) și anume care implică utilizarea tehnologiilor informaționale și a comunicațiilor electronice considerăm termenul de „difuzare” unul mai potrivit.
	<p>11. De asemenea, susținem păstrarea modalităților de manifestare a laturii obiective prin acțiunile de „schimbare” și „folosire” din actualul articol. La fel, se impune necesitatea de a reglementa acțiunea „obținerea, cu bună știință, prin intermediul tehnologiei informațiilor și comunicațiilor, a accesului la pornografie infantilă”, dat fiind faptul că diferă de acțiunea de „accesare”. Prin urmare, alineatul (1) al art. 208¹ urmează a fi amendat după cum urmează: „(1) Obținerea cu bună știință a accesului și/sau accesarea cu bună știință prin intermediul tehnologiilor informaționale ori comunicațiilor electronice, distribuirea, diseminarea, oferirea, transmiterea, punerea la dispoziție, procurarea, schimbarea, folosirea sau deținerea de materiale privind abuzul sexual asupra minorului.”.</p>	<p>11. Nu se acceptă. A se vedea argumentele expuse la pct. 9 din prezentul tabel.</p>
	<p>12. 2) Cât privește alienatul (3), în opinia noastră acesta generic se atribuie la fapta de beneficierea de serviciile sexuale prestate de către un minor, fie acestea sunt oferite online, fie prin recurgerea la prostituția practică de către un copil și nu se încadrează în art. 208¹ din Codul penal, dat fiind faptul că acesta se referă la circulația materialelor privind abuzul sexual asupra minorului. Astfel, propunem excluderea alineatului (2) din art. 208¹ și transferarea acestuia la art. 208² din Codul penal care va următorul conținut: „<i>Articolul 208² Recurgerea la serviciile sexuale prestate de către un copil</i>”</p>	<p>12. Precizare Ipoteza cu privire la utilizarea serviciilor sexuale online prestate de un minor este acoperită atât de art. 208⁴ alin. (4) din prezentul proiect cât și de art. 206¹ inserat în Codul penal prin Legea nr. 136/2024.</p>

	<p>(1) Beneficierea, contra oricărui avantaj material, de acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual prestate de către un minor, se pedepsește cu închisoare de la 1 la 4 ani.</p> <p>(2) Utilizarea serviciilor sexuale online prestate de un minor care constau în prezentarea minorului implicat în activități sexuale explicite sau în reprezentarea organelor sexuale, prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice, se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 4 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea ei.</p> <p>(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1)săvârșite: a) asupra a doi sau mai mulți minori; b) de două sau mai multe persoane; se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani.”</p> <p>3) Reieșind din cele propuse, alineatul (4) va deveni alineatul (3), iar trimiterea din dispoziția normei se va face doar la primele două alineate ale articolului 208¹.</p>	
	<p>13. 4) Potrivit Opiniei adoptate la 06.06.2019 de Comitetul Părților la Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale cu privire la imaginile cu conținut sexual sugestiv sau explicit și/sau videoclipuri produse, partajate și recepționate de către copii (fenomenul numit</p>	<p>13. Se acceptă. Art. 208¹ se va completa cu alin. (5) cu următorul cuprins: „(5) Nu constituie infracțiune faptele prevăzute la alineatele (1)-(2) din prezentul articol în cazul în care materialele privind abuzul sexual asupra</p>

Sexting), interesul protecției drepturilor copilului rămâne a fi întotdeauna primordial.

Respectiv, comportamentul copiilor manifestat prin auto-generare, partajare, recepționare și posesie a imaginilor, nu trebuie clasificat drept producerea, posesia, oferirea sau punerea la dispoziție, distribuirea sau transmiterea, procurarea sau obținerea accesului la pornografia infantilă atunci când este exclusiv pentru uz personal. Atunci când imaginile/ videoclipurile despre copii sunt generate de copii de vârstă foarte fragedă sau copii aflați în situații vulnerabile, aceștia ar trebui să fie considerați victime ale manipulării sau coerciției.

La fel, în Articolul 8 alineatul (3) a Directivei, se prevede expres că „Statele membre decid dacă dispozițiile articolului 5 alineatele (2) și (6) se aplică producerii, achiziționării sau deținerii de materiale în care sunt înfățișați copii care au ajuns la vârsta consimțământului sexual, în situația în care materialele respective sunt produse și deținute cu consimțământul copiilor respectivi și numai pentru uzul privat al persoanelor implicate, în măsura în care faptele nu au implicat nicio formă de abuz.”.

Luând în considerare cele menționate supra și scopul proiectul invocat în Nota informativă privind armonizarea legislației penale cu referire la contracararea abuzului și exploatării sexuale online asupra copiilor la prevederile internaționale, inclusiv îmbunătățirea cadrului legal întru asigurarea unei mai bune prevenirii și contracarării a acestor categorii de infracțiuni precum și o mai bună protecție a copilului de asemenea forme de exploatare, precum și actele internaționale la care se face trimitere de către autor, propunem completarea articolului

unui minor sunt deținute sau produse de către minorul reprezentat în acele materiale ori create de către un minor cu implicarea benevolă a altui minor, pentru folosință personală a acestora.”.

	<p>208¹ cu un alineat nou (4) cu următorul cuprins: "<i>(4) Nu constituie infracțiune faptele prevăzute la alineatele (1)-(2) din prezentul articol în cazul în care materialele privind abuzul sexual asupra unui minor sunt deținute sau produse de către minorul reprezentat în acele materiale ori create de către un minor cu implicarea benevolă a altui minor, pentru folosință personală a acestora.</i>"</p>	
	<p>14. Pct. 11 din proiect privind completarea legii penale cu art. 208³ .</p> <p>În vederea simplificării textului articolului 208³ din proiect la alin.(1) lit. a) - d), în sensul evitării repetării sintagmei lungi „unei persoane care nu a împlinit vârsta de 16 ani” de mai multe ori, se propune substituirea textului „persoane care nu a împlinit vârsta de 16 ani ” cu textul „victimei”.</p>	<p>14. Nu se acceptă.</p> <p>Înțelegem intenția de a evita încărcarea textului normei penale, însă reținem că consacrară subiectului pasiv al infracțiunii în titlul normei, nu este suficientă, astfel aceasta trebuie să se regăsească obligatoriu în dispoziția normei de incriminare. Or, în lipsa specificării exprese a subiectului pasiv al infracțiunii în dispoziție, se prezumă că victima poate fi orice persoană. Cu toate acestea, menționăm că în procesul de avizare proiectul a suferit modificări conceptuale substanțiale, astfel încât propunerile de îmbunătățire nu mai sunt actuale</p>
	<p>15. La fel, deși proiectul are drept scop armonizarea legislației naționale la prevederile internaționale, conținutul proiectului denotă lipsa mai multor prevederi expres prevăzute în Directivă și care la moment nu sunt incriminate de legea penală națională. Astfel, în Articolul 3 alineatele (2) și (3) se face diferențiere între activități sexuale și abuz sexual. În viziunea noastră aceasta ar presupune acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual consimțite sau neconsimțite, care au loc atât între persoane mature cât și între copii. Deci, în vederea reglementării tuturor faptelor și neadmiterii pe viitor a ambiguităților și</p>	<p>15. Precizare</p> <p>Ipoteza la care se face referire a fost transpusă prin demarcarea la art. 208³ alin. (1) a actelor sexuale sau acțiunilor cu caracter sexual consimțite de cele neconsimțite care au fost reflectate la alin. (2) lit. d) din același articol.</p>

	deficiențelor în aplicarea practică, propunem modificarea completarea textului din alin.(1) lit.a) după cum urmează: „a) determinarea victimei să asiste la acte sexuale sau la acțiuni cu caracter sexual consimțite ori neconsimțite;”.	
	<p>16. De asemenea, în contextul celor menționate în Nota informativă, precum și a faptului că odată cu operarea modificărilor prin Legea nr. 316/2022 (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie) au fost admise omisiuni care pun în dificultate incriminarea acțiunilor manifestate prin discuții cu caracter sexual purtate cu minorul, deoarece nu se încadrează în noțiunea de „acțiuni cu caracter sexual” întrucât, de fapt, au scopul manipulării gândirii minorului nu și a satisfacerii poftelor sexuale.</p> <p>Deci, insistăm pentru completarea articolului 208³ alin.(1) cu litera d) cu următorul cuprins: „d) discuțiile cu caracter obscen purtate cu victima referitor la acte sexuale sau la acțiuni cu caracter sexual”.</p>	<p>16. Nu se acceptă.</p> <p>Argumentele prezentate nu pot fi reținute, or discuțiile cu caracter sexual purtate cu minorul au o conjunctură sexuală și <i>a priori</i> implică obținerea satisfacției sexuale, fie că acesta este scopul primar urmărit sau nu. Mai mult ca atât, discuțiile cu caracter obscen în scopul manipulării minorului și pretinderii unui act sexual sau a unei alte acțiuni cu caracter sexual, cad sub incidența hărțuirii sexuale prevăzute la art. 173. Mai mult ca atât, în procesul de avizare proiectul a suferit modificări conceptuale substanțiale, astfel încât propunerile de îmbunătățire nu mai sunt actuale.</p>
	<p>17. Prevederile actuale ale legii penale în ceea ce privește identificarea consimțământului în cazul minorilor sunt confuze din cauza lipsei normelor clare care să stabilească vârsta până la care consimțământul lipsește.</p> <p>În Codul penal la capitolul ce vizează infracțiunile privind viața sexuală, se operează cu noțiunile de minor, care presupune vârsta de până la 18 ani, persoană care nu a atins vârsta de 14 ani și a treia categorie, persoana care nu a împlinit vârsta de 16 ani.</p> <p>Prin urmare, în cazul actului sexual sau a acțiunilor cu caracter sexual consimțite cu un minor, nu există o practică unică de la ce vârstă a victimei fapta poate fi încadrată în art. 174 sau 175 din Codul penal.</p>	<p>17. Precizare</p> <p>Nu poate fi considerat consimțit actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual săvârșită cu o persoană de vârstă fragedă. Într-un asemenea caz, deoarece făptuitorul profită de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința se aplică fie lit. b) alin. (3) art. 171, fie lit. a) alin. (3) art. 172 din Codul penal. Astfel, în partea ce ține de noțiunea de „act sexual consimțit”, înțelesul acesteia trebuie stabilit pe calea interpretării <i>per a contrario</i> a noțiunii „act sexual neconsimțit”, care este definită în alin. (3) art. 132² CP RM. Prin</p>

În pct. 19 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală nr.17 din 07.11.2005 (Modificată de Hotărârea Plenului CSJ a RM nr.22 din 25.06.2018), se menționează că „Raportul sexual, altul decât violul, actele de penetrare vaginală, anală sau bucală și altele, săvârșite cu o persoană de vârstă fragedă al cărei consimțământ nu are valoare juridică, deoarece aceasta nu înțelege semnificația celor ce i se întâmplă, se califică nu conform art.174 din Codul penal, ci potrivit art.171alin.(3) lit. b) sau art.172 alin.(3) lit. a) din Codul penal.”

Cu toate acestea, în nici un act normativ nu specifică până la ce vârstă aceasta se consideră „fragedă” și nici care este vârsta consimțământului.

Astfel, se impune necesitatea identificării unei soluții legale care să excludă interpretări extensive și practici neuniforme care pun în pericol inviolabilitatea sexuală a copilului.

urmare, prin „act sexual consimțit” în sensul art. 174 CP RM se înțelege actul sexual care nu este însoțit de constrângere fizică sau psihică, aplicată victimei ori altei persoane, sau în care nu se profită de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința.

În contextul celor menționate, textul legii penale pare să facă o distincție clară între actele sexuale consimțite și cele neconsimțite, urmând ca organele abilitate cu competență de urmărire penală să stabilească în dependență de circumstanțele cauzei, prezența consimțământului sau lipsa acestuia.

Nu considerăm necesară și judicioasă instituirea unei prezumții cu privire la limita de vârstă a persoanei în privința căreia se comite actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual, ce ar permite delimitarea consimțământului viciat de consimțământul neviciat. Acest aspect nu ar permite examinarea multiaspectuală a tuturor circumstanțelor faptei penale săvârșite. În primul rând instituirea unui asemenea prag limită de vârstă ar conduce la luarea unei soluții în mod automat. De asemenea, nu este clar de ce optează pentru o anumită vârstă. La delimitarea infracțiunilor prevăzute de art. 171, 172 și 174 din Codul penal are importanță lipsa sau prezența discernământului victimei. Se consideră realizată componența infracțiunii prevăzute la art. 174 CP RM numai dacă victima a înțeles semnificația actului la care a fost

		<p>supusă. Cu cât mai redusă este vârsta victimei, cu atât crește posibilitatea lipsei discernământului. De aceea, este necesar a se stabili în concret, de la caz la caz, dacă victima a avut sau nu discernământ, fără a se putea fixa în mod abstract, o limită minimă a vârstei acesteia ca element de referință.</p> <p>Prin urmare nu considerăm că se impune necesitatea operării unor modificări care să stabilească vârsta până la care consimțământul lipsește.</p>
	<p>18. Prin Legea nr.316/2022 articolul 175 a fost expus în redacție nouă, fiind incriminat alt gen de acțiuni și anume acțiunile cu caracter sexual consimțite săvârșite cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani. Odată cu operarea acestor modificări, nu au fost ajustate normele tangențiale, cum ar fi art. 21 din Codul penal.</p> <p>Acest fapt determină faptul că art. 21 alin.(2) din Codul penal prevede răspunderea penală a persoanelor fizice care au vârsta între 14 și 16 ani pentru infracțiunea prevăzută în art. 175 „Acțiuni cu caracter sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani”, însă nu și pentru fapta prevăzută de art. 174 „Actul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani”, deși acțiunile de penetrare se consideră mai grave decât acțiunile cu caracter sexual, care presupun alte modalități de obținere a unei satisfacții sexuale care nu implică acte de penetrare.</p> <p>În contextul celor menționate, se impune necesitatea amendării art. 21 alin.(2) din Codul penal prin excluderea textului „175”.</p>	<p>18. Se acceptă.</p> <p>La art. 21 alin. (2) cifra „175” se exclude.</p>

	<p>Luând în calcul incriminarea noilor infracțiuni, sugerăm ajustarea corespunzătoare a art. 21 din Codul penal, în vederea determinării vârstei răspunderii penale pentru faptele date.</p>	
	<p>19. Analizând prevederile Directivei prin prisma proiectului prenotat, a propunerilor înaintate prin prezentul aviz și a prevederilor în vigoare, constatăm lipsa incriminării mai multor fapte, și anume a celor prevăzute la:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Articolul 4 alineatele (2) – (6) care descriu actele ce vizează participarea copilului la spectacole pornografice și practicarea prostituției. Deși în tabelul de divergență se menționează că există art. 206 din Codul penal care acoperă o parte din acțiunile descrise, considerăm că în cazul în care acțiunile de incitare, constrângere, forțare, determinare sunt exercitate în afara actelor ce implică trafic de ființe umane, acestea nu au o calificare juridică; - Articolul 8 alineatele (1) și (2) – actualmente alineatul (1) este parțial acoperit de art.174 alin.(2) și art. 175 alin.(3) din Codul penal, atunci când victima nu a împlinit vârsta de 16 ani. În acest context iarăși apare problema legată de la ce vârstă se poate de considerat că persoana este capabilă să exprime consimțământul? Ce se întâmplă în cazul în care ambii participanți sunt de vârstă „fragedă”, dat fiind faptul că pentru viol răspunderea penală survine de la vârsta de 14 ani și viciera consimțământului nu presupune doar violență fizică. <p>În ansamblul celor expuse, considerăm oportun revizuirea proiectului și ajustarea corespunzătoare în conformitate cu prevederile Directivei și Convenției de la</p>	<p>19. Precizare. Proiectul revizuit în urma consultărilor publice reflectă o transpunere completă a prevederilor Directivei la care s-a făcut trimitere.</p>

	Lanzarote, astfel încât să se incrimineze toate faptele de abuz și exploatare sexuală a copilului.	
Curtea Supremă de Justiție	<p>20. Pct. 6 – Cu referire la art. 159 Provocarea ilegală a avortului. Curtea notează că în contextul infracțiunii prevăzute la art. 159 alin. (1) Cod Penal se prevede numai întreruperea cursului sarcinii cu consimțământul femeii însărcinate. Dacă ea nu și-a dat consimțământul la avort, cele comise urmează a fi calificate conform art. 151 Cod Penal (Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care este periculoasă pentru viață ori care a condus la întreruperea sarcinii și care se pedepsește cu închisoare de la 5 la 10 ani.). Prin actualul proiect, autorul a completat art. 159 cu alin. (1¹), care prevede că întreruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, săvârșită fără consimțământul femeii însărcinate, se pedepsește cu închisoare de pînă la 5 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani. Prin urmare, Curtea consideră că urmează a fi revăzute art. 151 Cod penal și art. 159 alin. (1¹) Cod penal, or ambele articole prevăd întreruperea cursului sarcinii, săvârșită fără consimțământul femeii însărcinate, însă pedepsele sunt diferite, ceea ce ar crea dificultăți în practică.</p>	<p>20. Nu se acceptă A se vedea pct. 4 din prezentul tabel.</p>
	<p>21. Potrivit notei informative este indicat despre necesitatea sesizării legiuitorului de a specifica cu referire la art. 208¹ Cod penal următoarea ipoteză: <i>persoana adultă reprezentată în calitate de minor și imagini realiste, deși nu reprezintă o persoană reală, dar sunt imagini realiste ale unui copil implicat într-un comportament sexual.</i> Astfel este de remarcat că în proiectul Hotărârii</p>	<p>21. Precizare. Ipoteza cu privire la imaginile realiste, deși nu reprezintă o persoană reală, dar sunt imagini realiste ale unui copil implicat într-un comportament sexual la care se face referire în conținutul observației, sunt stipulate la art. 132³ lit. b) din proiect.</p>

	<p>Guvernului cu privire la aprobarea proiectului de Lege pentru modificarea Codului Penal prezentat Curții Supreme de Justiție, nu este specificată o asemenea ipoteză.</p>	<p>În partea ce ține de materialele care reflectă o persoană adultă reprezentată în calitate de minor s-a convenit că este nevoie de o tranziție graduală și o transpunere treptată a acestor prevederi. Astfel, reținem că în contextul realităților sociale pe plan național, transpunerea prevederilor vizate necesită o adaptare progresivă pentru a putea fi inserate în legea penală. Or, Directiva prevede la art. 5 alin. (7) discreția statelor de a transpune această noțiune a pornografiei infantile.</p>
	<p>22. Pct. 10 – Cu referire la art. 208² și anume infracțiunea Recurgerea la prostituția practică de un copil. Curtea menționează că la moment cuprinsul articolului enunțat prevede că beneficierea, contra oricăror avantaje materiale, de serviciile sexuale prestate de către o persoană despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 18 ani se pedepsește cu închisoare de la 3 la 7 ani. Conform cuprinsului articolului propus de autor această infracțiune se pedepsește cu închisoare de la 1 la 4 ani. Curtea notează că această micșorare a pedepsei nu corespunde celor indicate în nota informativă și anume că un alt efect al proiectului privește și înăsprirea pedepselor, dar și reliefaarea circumstanțelor agravante cu referire la această infracțiune. Într-adevăr la art. 208² a fost adăugat și alin. 2, care prevede că aceleași acțiuni săvârșite asupra a doi sau mai mulți minori sau de două sau mai multe persoane se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani. Curtea propune înăsprirea pedepselor pentru această infracțiune, având în vedere gravitatea acesteia și anume pentru acțiunile prevăzute la alin. (1) să fie indicat că se pedepsește cu</p>	<p>22. Se acceptă parțial. Sancțiunile de la art. 208² au fost revizuite în spiritul sugestiilor invocate.</p>

	închisoare de la 3 la 5 ani, iar pentru acțiunile săvârșite conform alin. (2) se pedepsește cu închisoare de la 4 la 7 ani.	
Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	23. Sub aspect redacțional, se atrage atenția asupra neconcordanței dintre numărul actului UE prevăzut în clauza de armonizare (Directiva 2011/93/UE) și cel indicat în nota informativă (Directiva 2011/92/UE). În acest sens, nota informativă urmează a fi revizuită, prin modificarea numărului actului UE, care face obiectului transpunerii în proiectul supus avizării, și expusă în următoarea redacție "Directiva 2011/93/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului".	23. Se acceptă. Nota informativă urmează a fi ajustată corespunzător.
	24. Ministerul Muncii și Protecției Sociale a examinat proiectul de hotărâre a Guvernului privind aprobarea proiectului de Lege pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002 (prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra minorilor) (număr unic 869/MJ/2023), elaborat de către Ministerul Justiției, și reieșind din domeniul de competență comunică susținerea acestuia cu următoarele propuneri și obiecții. Proiectul examinat propune modificarea art.159 din Codul penal (Provocarea ilegală a avortului) și a art. 160 din Codul penal (Efectuarea ilegală a sterilizării chirurgicale), în sensul incriminării avortului și a sterilizării chirurgicale fără acordul prealabil și informat al persoanei. În acest sens, Convenția de la Istanbul privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței	24. Precizare. A se vedea argumentele expuse de către Universitatea de Stat din Moldova și Curtea Supremă de Justiție la pct. 4 și 20 din prezentul tabel. Suplimentar, reținem că legislația penală a Republicii Moldova nu are o normă distinctă care ar recunoaște drept infracțiune mutilarea genitală a femeii. În același timp, asemenea fapte sunt pasibile de răspundere penală în temeiul normelor penale care stabilesc pedeapsă pentru vătămarea integrității corporale sau sănătății, în funcție de gravitatea vătămării (art. 151-152 Cod penal, vătămarea intenționată gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății). În funcție de circumstanțele

domestice încadrează avorturile și sterilizarea forțată ca forme de violență bazată pe gen și obligă statele să incrimineze aceste conduite intenționate interzicând efectuarea unui avort sau a unei intervenții chirurgicale de sterilizare asupra unei femei fără acordul prealabil și informat al acesteia (art. 39).

Operarea acestor modificări a fost dictată, inclusiv de necesitatea executării hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la măsurile ce urmează a fi întreprinse de către autoritățile naționale în legătură cu deficiențele identificate de către CtEDO în hotărârea G.M. și alții v. Republica Moldova (cererea nr. 44394/15), inclusiv îmbunătățirea cadrului legal și de reglementare pentru a asigura un sistem eficient de protecție a femeilor aflate în instituții psihiatrice împotriva încălcărilor grave ale integrității lor fizice și psihice.

Se susține propunerea de modificare a art. 159 din Codul penal (Provocarea ilegală a avortului) și art.160 din Codul penal (Efectuarea ilegală a sterilizării chirurgicale), în sensul incriminării avortului și a sterilizării chirurgicale fără acordul prealabil și informat al persoanei. Totodată considerăm că, pentru adaptarea corespunzătoare a legii penale la standardele promovate în Convenția de la Istanbul, este necesar de inclus în proiect expresiile utilizate în Convenție. Astfel, în alin.(11) din art. 159 și în alin.(21) din art.160 din Codul penal, în redacția din proiect, se propune de substituit cuvântul „consimțământul” cu textul „consimțământul prealabil și informat al”.

În context, considerăm necesar de menționat că, Convenția de la Istanbul pledează și pentru incriminarea mutilării

individuale ale cazului, faptele pot fi calificate potrivit elementelor cu caracter agravant – vătămări a integrității corporale sau sănătății comise prin schingiuire sau tortură. Legea penală națională pedepsește faptele prejudiciabile soldate cu vătămări a integrității corporale sau a sănătății. Nu considerăm necesară o prevedere/normă aparte referitoare la mutilarea genitală a femeii.

	<p>genitale a femeilor (art. 38), care acoperă acțiunile respective și în privința fetelor, constituind în sine o formă de abuz, sau mai precis o atentare abuzivă la viața sexuală a copiilor.</p> <p>În temeiul celor menționate se propune, în cadrul acestui proiect, de a examina oportunitatea completării Codului penal cu o normă nouă, care să stabilească răspundere penală pentru incitarea, constrângerea sau procurarea unei femei/fete pentru a fi supusă extirpării, infibulării sau efectuării oricărei alte mutilări, totale sau parțiale, a labia majora, labia minora sau a clitorisului, așa cum cere Convenția de la Istanbul.</p>	
	<p>25. Totodată, art. 208¹ alin. (1) din Codul penal, în redacția propusă în proiect, urmează a fi completat cu pedeapsa cu închisoare de la 1 la 3 ani (ori o pedeapsă mai dură în funcție de vârsta copilului), aplicată persoanei juridice, norma care este în vigoare în prezent. Excluderea acestei norme și păstrarea doar a amenzii în cazul persoanelor juridice, care au săvârșit infracțiunea prevăzută la alin. (1) va duce doar la încurajarea infractorilor persoane juridice de a săvârși astfel de infracțiuni, pedeapsa stabilită fiind una mai blândă.</p> <p>Aceeași obiecție se menține și pentru alin. (2) – (4) ale art. 208¹ din Codul penal, ce vizează pedeapsa stabilită pentru persoana juridică, or în redacția propusă de autor reiese că persoanele juridice care au săvârșit infracțiunile vizate în articolul 208¹ din Codul penal vor fi pedepsite doar prin amendă cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea ei.</p>	<p>25. Nu se acceptă.</p> <p>Art. 63 din Codul penal prevede expres categoriile pedepselor ce pot fi aplicate persoanelor juridice, prin urmare pedeapsa cu închisoarea nu poate fi aplicată persoanei juridice, reieșind din conceptul răspunderii penale a persoanei juridice. Totodată, reținem că potrivit art. 21 alin. (5) din Codul penal răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită. Astfel, răspunderea penală a persoanei juridice nu exonerează de răspunderea lor proprie pe autorii infracțiunii, infracțiune care a fost comisă în contul persoanei juridice.</p>
	<p>26. De asemenea, nu este clară poziția autorului în partea ce ține de modificările propuse la art. 208² din Codul penal,</p>	<p>26. Precizare.</p>

	<p>privind stabilirea unei pedepse mai blânde pentru infracțiunea reglementată în acest articol. Menționăm în acest sens că, modificarea respectivă ar putea duce la creșterea unor astfel de infracțiuni, ceea ce nu poate fi susținut.</p> <p>Totodată, autorul proiectului reflectă în Nota informativă la proiect că în condițiile actuale, materialul care conține pornografie infantilă se produce și se răspândește prin intermediul tehnologiilor informaționale și a rețelei de Internet cu o viteză uluitoare, iar intervenția statului este iminentă.</p> <p>Suplimentar, atragem atenția asupra faptului că noțiunea de minor nu este reglementată în actul normativ supus modificării. În acest sens, pe tot parcursul textului proiectului înaintat spre avizare, cuvântul „minor” urmează a fi substituit cu cuvântul „copil”, ce corespunde normelor reglementate în Convenția cu privire la drepturile copilului.</p> <p>Astfel, în sensul prezentei Convenții, prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, cu excepția cazurilor când, în baza legii aplicabile copilului, majoratul este stabilit sub această vârstă.</p> <p>Concomitent, potrivit art. 51 alin. (1) din Codul familiei, se consideră copil persoana care nu a atins vârsta de 18 ani (majoratul).</p>	<p>Regimul sancționator de la art. 208² a fost revizuit.</p>
<p>Avocatul Poporului</p>	<p>27. În contextul modificărilor propuse, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului prezintă următoarele propuneri suplimentare:</p> <p>I. Completarea Articolul 132² Cod Penal cu alineatul (4) cu următorul cuprins: „(4) Se consideră neconsimțit orice act sexual sau acțiune de natură sexuală comise cu o</p>	<p>27. Precizare.</p> <p>Nu poate fi considerat consimțit actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual săvârșită cu o persoană de vârstă fragedă. Într-un asemenea caz, deoarece făptuitorul profită de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și</p>

persoană care nu a atins vârsta de 14 ani, cu condiția că diferența de vârstă dintre victimă și făptuitor să fie de cel puțin 5 ani”.

În contextul legii penale în vigoare, având în vedere că articolul 174 din Codul penal nu prevede o limită minimă a vârstei victimei, lipsa sau prezența discernământului acesteia este stabilita de la caz la caz în rezultatul examinării tuturor circumstanțelor faptei, declarațiilor victimei, părinților, martorilor, pedagogilor, specialiștilor, ș.a., iar în cazurile necesare sunt dispuse și expertizele psihologice judiciare. Or, lipsa discernământului din cauza vârstei fragede are importanță la delimitarea infracțiunii prevăzute de art. 174 din Codul penal și a infracțiunii prevăzute de art. 171 sau 172 din Codul Penal. Considerăm că un minor sub vârsta răspunderii penale nu are nici discernământul necesar pentru consimțirea raporturilor sexuale. Dată fiind cerința Convenției Lanzarote de a nu incrimina relațiile sexuale consimțite între minori, considerăm potrivită stabilirea condiției diferenței de vârstă de 5 ani între victimă și făptuitor, deci în toate cazurile făptuitorul va fi deja adult.

Propunerea ia în considerație necesitatea protejării copiilor de retraumatizare prin încercarea de constatare a caracterului consimțit al actului sexual între un minor sub 14 ani și un adult în scopul obținerii unei pedepse mai blânde pentru făptuitor.

Modificarea propusă se bazează pe exigențele stabilite în Directiva 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 care prezumă stabilirea la nivel național a unei vârste pentru consimțământul sexual. Or, la art. 2 lit. (b) se menționează „vârsta

exprima voința se aplică fie lit. b) alin. (3) art. 171, fie lit. a) alin. (3) art. 172 din Codul penal. Astfel, în partea ce ține de noțiunea de „act sexual consimțit”, înțelesul acesteia trebuie stabilit pe calea interpretării *per a contrario* a noțiunii „act sexual neconsimțit”, care este definită în alin. (3) art. 132² CP RM. Prin urmare, prin „act sexual consimțit” în sensul art. 174 CP RM se înțelege actul sexual care nu este însoțit de constrângere fizică sau psihică, aplicată victimei ori altei persoane, sau în care nu se profită de imposibilitatea persoanei de a se apăra ori de a-și exprima voința.

	<p>consimțământului sexual” înseamnă vârsta sub care este interzisă, în conformitate cu legislația națională, practicarea activităților sexuale cu un copil. Din analiza cadrului normativ actual al Republicii Moldova nu rezultă o definiție expresă care să stabilească vârsta consimțământului sexual, astfel necesitatea clarificării acesteia prezintă importanță pentru calificarea faptei și aplicarea răspunderii penale în cazul comiterii faptelor privind exploatarea sexuală și abuzurile sexuale asupra minorilor. Argumentarea din Tabelul de concordanță privind prezumția vârstei de 16 ani, ca fiind vârsta de exprimare a consimțământului sexual din componența art. 174, 175 Cod Penal al RM nu poate fi acceptabilă, în materie penală, unde legislatorul trebuie să fie suficient de precis, clar și coerent, așa cum o impune principiul legalității incriminării și al pedepsei.</p>	
	<p>28. II. Excluderea sintagmei „cu bună-știință” din conținutul normelor prevăzute la art. 171-175 Cod Penal. Rațiunea agravantelor cu referire la victima-minoră constă în gravitatea faptei, ținându-se seama de urmările pe care le poate avea asupra victimei-copil și de consecințele nefaste ale faptei asupra dezvoltării fizice și psihice ulterioare ale victimei. Prezența sintagmei „cu bună știință” contravine principiului protecției interesului superior al copilului, care trebuie să constituie un considerent primordial, conform prevederilor art. 3 al Convenției ONU privind drepturile copilului. Considerăm că păstrarea sintagmei „cu bună știință” poate lăsa loc de interpretare a prevederii, fapt ce generează exonerare de răspundere în formă agravată a agresorului, care în scop de apărare, poate invoca necunoașterea vârstei</p>	<p>28. Nu se acceptă. Considerăm necesar de a păstra cuvintele „cu bună știință” în contextul incriminării agravantei la săvârșirea infracțiunilor privind viața sexuală din următoarele considerente. Această sintagmă servește la stabilirea intenției făptuitorului. Suntem de părerea că, în situațiile în care făptuitorul cunoaște cert că persoana asupra căreia se săvârșește actul sexual sau acțiunile cu caracter sexual este minoră, atunci acest făptuitor prezintă un pericol social sporit. Totodată, CtEDO reamintește că oricât de clar ar fi redactat textul unei dispoziții legale, în orice sistem juridic, inevitabil există un element de interpretare judecătorească și întotdeauna va</p>

	<p>victimei. În final, menținerea sintagmei „cu buna știință” poate crea premise pentru a permite făptuitorului să se eschiveze de răspundere sau să primească o pedeapsă mai blândă. Actualmente sarcina probării calității vârstei este plasată pe seama minorului, iar beneficiul dubiului este aplicat în favoarea agresorului, fapt ce contravine spiritului Convenției cu privire la Drepturile Copilului. Astfel, aspectul de interpretare respectiv nu trebuie lăsat la latitudinea instanțelor judecătorești ce vor examina fiecare caz individual în parte. În caz contrar, respectarea drepturilor victimei vulnerabile, minor sau femeie gravidă, devine mai puțin relevantă decât respectarea drepturilor făptuitorului. Prin urmare norma agravantă poate să influențeze calificarea faptei săvârșite asupra unui copil sau a unei femei gravide, indiferent de semnele ce ar indica o maturizare fizică și sexuală accelerată sau vizibilitatea termenului de sarcină a victimei. La fel, argumentul conform căruia menținerea sintagmei „bună știință” în textul normei ar servi la stabilirea intenției făptuitorului nu poate fi acceptat, din considerentul că infracțiunile comise împotriva minorilor reprezintă deja un grad de pericol sporit, iar sintagma în cauză doar lasă loc de interpretare a normelor în favoarea făptuitorului.</p>	<p>exista necesitatea de elucidare a aspectelor îndoielnice și de adaptare la schimbările de situație. În cauza Başkaya și Okcuoglu c. Turcia (§ 36) CtEDO reține că, potrivit jurisprudenței sale, art. 7 din CEDO cuprinde, printre altele, principiul potrivit căruia legea nu trebuie interpretată pe deplin în detrimentul unui acuzat (in dubio pro reo), de exemplu prin analogie. Prin urmare considerăm că acest aspect de interpretare trebuie lăsat la latitudinea instanțelor judecătorești ce vor examina fiecare caz individual în parte.</p>
<p>Centrul de Armonizare a Legislației</p>	<p>29. Reieșind din constatările expertizei de compatibilitate referitoare la transpunerea Directivei 2011/93/UE, clauza de armonizare a proiectului de lege, urmează a fi expusă în următoarea redacție: „Prezenta Lege transpune parțial (transpune art. 2 (c), art. 3 (2) și (3), art. 4 (4), art. 5 (2) - (6), art. 6 (2)) Directiva 2011/93/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual</p>	<p>29. Se acceptă. Clauza de armonizare urmează a fi modificată.</p>

	asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului, CELEX:32011L0093, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 335/1 din 17 decembrie 2011”.	
Curtea de Apel Bălți	30. Lipsă de propuneri sau obiecții	
Curtea de Apel Comrat	31. Lipsă de propuneri sau obiecții	
Curtea de Apel Chișinău	32. Lipsă de propuneri sau obiecții	
Judecătoria Cahul	33. Lipsă de propuneri sau obiecții	
Judecătoria Comrat	34. Lipsă de propuneri sau obiecții	
Obiecțiile și propunerile prezentate în conformitate cu prevederile pct. 201 din Regulamentul Guvernului aprobat prin Hotărârea nr. 610/2018		
Procuratura Generală	35. La punctele 4, 5 și 6 din proiect cu referire la modificările pentru articolele 107, 108 și 109 din Codul penal pentru o mai bună formulare și pentru a fi similare cu cuprinsul de la pct.3 ce ține de modificarea pentru articolul 106 ¹ din Codul penal, propunem a indica că textul „208 ¹ și 208 ² ” se substituie cu textul „208 ¹ -208 ⁵ ”.	35. Se acceptă. La art. I pct. 4, 5, și 6 din proiect textul „208 ¹ și 208 ² ” se va substitui cu textul „208 ¹ -208 ⁵ ”.
	36. La punctul 7 din proiect urmează a se vedea numerotarea articolelor noi având în vedere că prin Legea nr. 136/2024 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și a Codului contravențional (Monitorul Oficial 245-246, art. 353) Codul penal a fost	36. Se acceptă. Articolele nou introduse la pct. 7 din proiect urmează a fi numerotate în mod corespunzător.

	completat cu un articol nou fiind numerotat cu numărul 132 ³ „Mijloace de plată fără numerar”. În acest sens, propunem autorului a renumera articolele cu numerele 132 ⁴ și 132 ⁵ .	
	37. La articolul 132 ⁴ „Spectacol pornografic” propunem după cuvântul „comunicațiilor” de completat cu cuvântul „electronice” în sensul uniformizării termenilor întru respectarea art.54 alin.(1) din Legea 100/2017 cu privire la actele normative care reglementează că terminologia utilizată în textul legii trebuie să fie constantă și uniformă având în vedere că Codul penal operează în acest sens cu sintagma „comunicații electronice”(a se vedea articolele 175 ¹ , 259, 261 ¹ ș.a.)	37. Se acceptă. Art. 132 ⁴ urmează a fi ajustat în vederea uniformizării terminologiei din Codul penal.
	38. La pct. 11 din proiect autorul propune modificarea alineatului (2) al art. 173, însă s-a omis a indica pedeapsa în acest cuprins, motiv pentru care propunem a completa alineatul (2) al art. 173 cu următorul text: „se pedepsește cu închisoare de la 3 la 7 ani”.	38. Se acceptă. Art. 173 alin. (2) din proiect se va completa cu textul „se pedepsește cu închisoare de la 3 la 7 ani”.
	39. La pct. 12 din proiect menționăm că prin Legea nr. 136/2024 pentru modificarea unor acte normative a fost modificat cuprinsul alineatului (1) al art. 175 ¹ motiv din care se propune a reda acest punct cu următorul cuprins: „12. La articolul 175 ¹ alineatul (1) textul „208 ^b ” se substituie cu textul „208 ¹ -208 ⁵ ”.	39. Se acceptă. Pct. 12 din proiect va avea următorul cuprins: „12. La articolul 175 ¹ alineatul (1) textul „208 ^b ” se substituie cu textul „208 ¹ -208 ⁵ ”.
	40. La pct. 15 din proiect s-a omis numerotarea alin. (1), iar în compartimentul pedepsei care urmează a fi aplicate propunem înlocuirea sintagmei „o pedeapsă” cu cuvântul „închisoare”. Propunere valabilă și pentru alin. (2) al articolului 208 ² din proiect.	40. Se acceptă. Art. 208 ² din proiect urmează a fi ajustat corespunzător.
	41. Denumirea articolului 208 ⁴ propunem a-1 reda după cum urmează: „Incitarea, recrutarea sau constrângerea	41. Se acceptă. Titlul art. 208 ⁴ va avea următorul cuprins:

	<p>copilului să participe la spectacole pornografice”, având în vedere că latura obiectivă a acestei infracțiuni (din proiect) constă în fapta prejudiciabilă exprimată prin acțiunea de: incitare, recrutare (din alineatul (1)) și constrângerea (din alineatul (2)) copilului să participe la spectacole pornografice. 1.7. La pct. 19 cu referire la modificările propuse pentru articolul 220¹ din Codul penal, textul „circulației materialelor privind abuzul sexual asupra copilului” urmează a fi substituit cu textul „ale infracțiunii prevăzute la art. 208⁴” .</p>	<p>„Incitarea, recrutarea sau constrângerea copilului să participe la spectacole pornografice”.</p>
	<p>42. La pct. 19 cu referire la modificările propuse pentru articolul 220¹ din Codul penal, textul „circulației materialelor privind abuzul sexual asupra copilului” urmează a fi substituit cu textul „ale infracțiunii prevăzute la art. 208⁴”.</p> <p>Articolul 220¹ din Codul penal prevede infracțiunea îndemnului, determinarea sau înlesnirea la prestarea serviciilor sexuale Online, după cum urmează: „îndemnul, determinarea sau înlesnirea prestării de către o altă persoană a serviciilor sexuale online constând în prezentarea persoanei angajate în activități sexuale explicite sau în reprezentarea organelor sexuale, transmise ca imagini video prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice, în scopul obținerii directe sau indirecte a unor venituri, dacă fapta nu întrunește elementele traficului de ființe umane sau ale pornografiei infantile.”</p> <p>Totodată, potrivit proiectului se propune completarea Codului penal cu articolul 208⁴ cu următorul cuprins: „Incitarea sau recrutarea unui copil să participe la spectacole pornografice sau exploatarea unui copil în orice</p>	<p>42. Se acceptă.</p> <p>La pct. 19 din proiect textul „circulației materialelor privind abuzul sexual asupra copilului” urmează a fi substituit cu textul „infracțiunii prevăzute la art. 208⁴”</p>

alt fel în acest scop, ori tragerea de foloase de pe urma acestor fapte dacă acestea nu întrunesc elementele traficului de copii”, iar articolul 132⁴ cu care se propune completarea Codului penal autorul redă noțiunea de spectacol pornografic: „expunerea în direct adresată unui public, inclusiv prin tehnologia informațiilor și comunicațiilor a unui copil implicat într-un comportament sexual explicit, real sau simulat, ori a organelor genitale ale unui copil în principal cu scop sexual”.

Prin urmare, având în vedere că la infracțiunea prevăzută la articolul 220¹ latura obiectivă este fapta de îndemn, determinare sau înlesnirea prestării de către o altă persoană a serviciilor sexuale online adică prezentarea persoanei angajate în activități sexuale explicite sau în reprezentarea organelor sexuale transmise instantaneu (în direct), prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice, iar latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art.208⁴ este incitarea sau recrutarea (sau constrângerea prevăzută la alineatul (2)) unui copil la expunerea în direct adresată unui public, inclusiv prin tehnologia informațiilor și comunicațiilor electronice a unui copil implicat într-un comportament sexual explicit, real sau simulat.... considerăm oportun ca în dispoziția articolului 220¹ cuvintele „pornografie infantilă” să fie substituite cu textul „a infracțiunii prevăzute la art. 208⁴” și nu cu textul „circulației materialelor privind abuzul sexual asupra copilului”, infracțiune care în proiectul definitivat (remis la avizare repetată) reglementează doar circulația materialelor privind abuzul sexual asupra copilului (accesarea, distribuirea, difuzarea, importarea....producerea,

	<p>vinderea...). Or, autorul în proiectul definitivat a exclus fapta de utilizare a serviciilor sexuale Online prestate de un minor care constau în prezentarea minorului implicat în activități sexuale explicite sau în reprezentarea organelor sexuale, prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor din infracțiunea de circulație materialelor privind abuzul sexual asupra minorului (art.208³ alin. (3) din proiectul inițial)</p>	
	<p>43. La Articolul II. cu privire la modificările prevăzute la Codul de procedură penală: La pct. 3 din proiect propunem autorului a revedea dacă este necesară completarea art. 109 cu alineatul (4²) având în vedere că Codul de procedură penală reglementează la art. 110¹ alin. (8) că: „Dacă bănuitul sau învinuitul dorește să-i adreseze întrebări martorului minor, în baza unei cereri motivate este organizată o audiere suplimentară în condițiile prezentului articol. Audierea repetată a minorului trebuie evitată în măsura în care acest lucru este posibil. La audierea suplimentară participă aceleași persoane care au participat la prima audiere a martorului minor. În context, este necesar de menționat că prin Legea nr. 316/2022 pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie) prin care au fost modificate mai multe acte normative, inclusiv unele articole din Codul de procedură penală ce vizează preponderent asigurarea drepturilor victimelor în cauzele penale privind infracțiuni cu caracter sexual, inclusiv copii.</p>	<p>43. Precizare. Modificările operate prin proiect la art. 109 din Codul de procedură penală urmăresc alinierea cadrului normativ național la dispozițiile art. 20 alin. (3) lit. d) și e) din Directiva 2011/93. Or, Directiva impune obligația statelor membre să prevadă expres măsuri de protecție a copiilor victime ale infracțiunilor consfințite în Directivă. În acest context, ținem să precizăm că art. 110¹ se aplică doar în cauzele penale cu minori victime ale infracțiunii în vârstă de până la 14 ani, în cauzele penale privind infracțiuni cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, precum și în alte cazuri în care interesele justiției sau ale minorului o cer. Prin urmare, nu toate infracțiunile prevăzute de Directivă cad sub incidența categoriilor de infracțiuni menționate mai sus, motiv pentru care pentru a evita paralelismul juridic se propune extinderea spectrului de infracțiuni prin operarea modificărilor la art. 109 alin. (5) și art. 110¹ alin. (8), iar alin. (4²) din proiect urmează a fi exclus.</p>

	<p>44. La Articolul IV cu privire la modificările prevăzute la Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune: La modificările propuse la articolul 2⁹ în alineatul (2¹) greșit se face referință la art. 3 lit.h), or această literă nu există în acest articol, motiv din care propunem autorului a revedea acest punct.</p>	<p>44. Precizare. Art. IV din proiect urmează a fi exclus.</p>
	<p>45. Articolul 4 alin. (2) urmează a se completa cu litera f) având în vedere că litera e) există deja în acel alineat.</p>	<p>45. Se acceptă.</p>
<p>Universitatea de Stat din RM, Facultatea de Drept</p>	<p>46. Cu referire la modificările operate la art. 159 și 160 din Codul penal se reține că acestea nu corespund scopului enunțat în preambulul Proiectului, și anume – cel de transpunere a anumitor prevederi din Directivă. Incriminarea avortului forțat și a sterilizării forțate este recomandată nu în Directiva 2011/93/UE, ci în art. 39 din Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (cunoscută și sub denumirea de Convenția de la Istanbul). Este adevărat că avortul forțat și sterilizarea forțată nu reprezintă obiectul unei norme distincte de incriminare din legea penală a Republicii Moldova. Cu toate acestea, în Codul penal al Republicii Moldova, dispoziției de la art. 39 al Convenției de la Istanbul îi corespund art. 151 sau 152 din Codul penal (cu sau fără referire la art. 27 din Codul penal). Considerăm că aceste norme asigură o protecție pe măsură împotriva avortului forțat și a sterilizării forțate. Nu există necesitatea în incriminarea nomen juris a unor asemenea fapte. Contează ca astfel de fapte să fie incriminate nu sub aspectul legisticii formale, ci realmente. O asemenea incriminare este asigurată de legea penală în vigoare a Republicii Moldova. În pct. 30 din Decizia Curții Constituționale a</p>	<p>46. Nu se acceptă. A se vedea raționamentele expuse la pct. 4 din prezentul tabel. Totodată, reținem că o intervenție legislativă de compromis este conferirea unei calități speciale subiectului infracțiunii și anume de „medic sau un alt lucrător medical”. Astfel, se propune de a modifica modalitatea normativă de la art.159 alin. (1¹) CP după cum urmează: „Înteruperea cursului sarcinii, de către medic sau de către un alt lucrător medical, prin orice mijloace, săvârșită fără consimțământul femeii însărcinate”. O abordare similară va fi incidentă și la art 160 din Codul penal.</p>

Republicii Moldova nr. 97 din 12.07.2022 de inadmisibilitate a sesizării nr. 47g/2022 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 264 alin. (1) din Codul penal (imprevizibilitatea textului „regulilor de securitate a circulației”), se menționează: „[...] [P]rincipiul preeminenței dreptului reclamă ca legile să fie interpretate și aplicate ca făcând parte dintr-un sistem juridic coerent, nu în mod izolat și prin ignorarea altor norme relevante”. 7 Recurgând la analogie, consemnăm că la art. 38 din Convenția de la Istanbul este recomandată incriminarea faptei de mutilare genitală a femeilor. Referitor la această recomandare, în Raportul de compatibilitate a normelor penale naționale referitoare la infracțiunile privind viața sexuală cu standardele internaționale în domeniu, care a fost realizat în 2018 de Centrul Internațional „La Strada”, se menționează: „Legea penală națională pedepsește faptele prejudiciabile soldate cu vătămări a integrității corporale sau a sănătății. Nu considerăm necesară o prevedere/normă aparte referitoare la mutilarea genitală a femeii.” Din raționamente asemănătoare, nu este necesară nici incriminarea avortului forțat și a sterilizării forțate. În primul rând, o asemenea incriminare ar putea genera aplicarea neuniformă a legii penale în situații similare. Nu va fi clar în care situații avortul forțat sau sterilizarea forțată trebuie calificate în baza art. 151 sau 152 din Codul penal (cu sau fără referire la art. 27 din Codul penal), și, respectiv, în care situații avortul forțat sau sterilizarea forțată trebuie calificate în baza alin. (1¹) art. 159 sau alin. (2¹) art. 160 din Codul penal. În al doilea rând, o asemenea incriminare ar genera riscul de sancționare dublă a aceleiași fapte. Ne referim la

riscul de aplicare pentru aceeași faptă atât a art. 151 sau 152 din Codul penal (cu sau fără referire la art. 27 din Codul penal), cât și a alin. (1¹) art. 159 sau alin. (2¹) art. 160 din Codul penal. Adoptarea alin. (1¹) art. 159 și alin. (2¹) art. 160 din Codul penal va deschide calea către o astfel de soluție de calificare abuzivă. n Nota informativă la Proiect se face referire la cauza G.M. și alții împotriva Republicii Moldova, pentru a se argumenta necesitatea de incriminare a avortului forțat și a sterilizării forțate. În acest caz, asupra căruia s-a pronunțat Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cei, care au comis avortul forțat și sterilizarea forțată, nu au fost trași la răspundere în baza art. 151 sau 152 din Codul penal. Această omisiune se datorează nu lacunelor din Codul penal al Republicii Moldova, ci incompetenței sau relei-voințe a celor abilitați cu aplicarea legii penale. Doctrina penală autohtonă este cvasiunanimă în ceea ce privește necesitatea de a aplica art. 151 din Codul penal în ipoteza de provocare a avortului în lipsa consimțământului victimei. Acest punct de vedere îl au S. Brînza, V. Stati, I. Arhiliuc, V. Holban, A. Barbăneagră, L. Gîrla și Iu. Tabarcea, A. Plop, A. Cicala, R.-G. Ionuș.

În aceste condiții, incompetența sau reaua-voință a celor abilitați cu aplicarea legii penale își are cauza în pregătirea profesională precară, nu în lipsa surselor care facilitează interpretarea legii penale. Într-un asemenea caz, remediul este sancționarea celor care nu pot sau nu vor să aplice legea penală în cazurile în care se impune aplicarea acesteia. Nu putem amenda legea penală ori de câte ori ne vom confrunta cu incompetența sau reaua-voință a celor abilitați cu aplicarea legii penale.

	<p>47. La articolul 175¹ alineatul (1) cuvintele „privind viața sexuală” se substituie cu textul „prevăzute la art. 171-175, art. 208¹ -208⁵”.</p> <p>Susținem această propunere. Totuși, amendamentul propus necesită o rectificare. În varianta în vigoare a art. 175¹ din Codul penal se utilizează sintagma „prevăzute la art. 171-175, 208¹”, nu sintagma „privind viața sexuală”</p>	<p>47. Se acceptă. Modificarea de la art.175¹ urmează a fi ajustată corespunzător.</p>
	<p>48. În altă ordine de idei, la lit. (a) art. 2 al Directivei este definită noțiunea de „copil”: „orice persoană cu vârsta mai mică de 18 ani”. Nu se poate afirma că această prevedere ar fi incompatibilă cu dispozițiile corespunzătoare ale legii penale a Republicii Moldova. Cu toate acestea, semnalăm anumite discrepanțe de ordin terminologic. La concret, în unele norme din Codul penal (alin. (1) art. 54, alin. (4) art. 70, lit. b) alin. (1) art. 76, alin. (1) art. 79, alin. (5) art. 104, lit. a) alin. (2) art. 171, lit. a) alin. (2) art. 172 etc.) termenul „copil”, ca și termenul „minor”, sunt folosiți în accepțiunea de persoană care nu a atins vârsta de 18 ani. În alte norme din Codul penal (art. 133¹, alin. (4) art. 134, art. 205, alin. (2) art. 208 etc.), termenul „copil” este utilizat în accepțiunea de rudă de gradul întâi în linie dreaptă descendentă.</p> <p>De asemenea, în legea penală, termenul "minor" vizează atât făptuitorul, cât și victima, legiuitorul folosește ambele noțiuni în context diferit, creând confuzie în rândul practicienilor, în special. Această inconsecvență, la nivel național, depășește cadrul normei penale. Or, modificările recente la Legea Nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția socială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, demonstrează folosirea termenului "copil" în contextul copiilor aflați în situație de risc, fiind</p>	<p>48. Precizare. Inconsecvența legiuitorului în partea ce ține de folosirea neuniformă a terminologiei pe segmentul protecției drepturilor copilului nu poate fi neglijată, însă operarea modificărilor în acest sens excedează obiectul de reglementare al prezentului proiect.</p>

	<p>incluși în această categorie și copiii expuși riscului de a comite infracțiuni sau care se află în conflict cu legea (lit. k) art. 8 din Lege). La fel, întâlnim aceeași logică și în Hotărârea Guvernului Nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, care folosește noțiunea "copil/copii" și în privința celor care comit infracțiuni. Prin urmare, uniformizarea termenilor respectivi trebuie să fie una sistemică, care ar depăși sfera reglementărilor penale, fiind corelate normele legii penale cu alte acte normative care fac referire la copiii în conflict cu legea, fapt ce ar contribui la excluderea neclarităților și interpretărilor echivoce.</p>	
<p>Ministerul Afacerilor Interne</p>	<p>49. La art. I din proiect: 1. Pct. 2 – analizând argumentele din Nota informativă aferent acestei modificări și articolul 15 din Directiva 2011/93/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011, privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului (în continuare - Directiva), concluzionăm că autorul proiectului eronat a făcut trimitere la acest articol, întrucât prevederi privind evitarea cazurilor de urmărire penală a copiilor victime ale abuzului și exploatării sexuale, pentru implicarea lor în activitățile infracționale în legătură cu această calitate procesuală, de fapt se regăsește în articolul 14. În norma dată expres se prevede expres pentru care fapte se aplică această exonerare, și anume articolul 4 alineatele (2), (3), (5), (6) și articolul 5 alineatul (6), care, conform proiectului</p>	<p>49. Se acceptă. Art. 54 alin. (3) va avea următorul cuprins. „(3) Copilul victimă a infracțiunilor prevăzute la articolele 208¹, 208⁴ și 208⁵ este liberată de răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală.”</p>

	<p>urmează a fi transpuse prin art. 208¹, 208⁴ și 208⁵ din Codul penal.</p> <p>Spectrul de infracțiuni propus în proiect excedă prevederile Directivei și nu au aplicabilitate practică din cauza particularităților de comitere a infracțiunilor prevăzute la art. 171-175¹ din Codul penal. Or, nu este clar în ce condiții, victimă copil a unui viol ar putea fi implicat în activități criminale în legătură cu acest statut.</p> <p>Astfel, propunem înlocuirea textului „la articolele 171-175, 208¹ -208² ” cu textul „la articolele 208¹, 208⁴ și 208⁵”.</p>	
	<p>50. Pct. 7 – reieșind din cerința conform căreia norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie pentru a corespunde criteriilor de calitate, și anume accesibilitate, previzibilitate și claritate, considerăm oportun de a exclude, sau după caz, de a reformula sintagma „în principal cu scop sexual” din prevederile art. 132³, dat fiind faptul că ar crea premise de interpretare care ar fi scopul secund, terțiar etc., și cum aceste scopuri ar influența la calificarea faptei. Propunem înlocuirea textului cu textul „de natură sexuală”, similar prevederilor din art. 132² din Codul penal. Cu privire la inserarea noului art. 132³ în Codul penal, indicele „3” se va substitui cu „4”, întrucât prin Legea nr. 136/2024 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și a Codului contravențional), care intră în vigoare la 7 septembrie 2024, Codul penal a fost completat cu art. 132 „Mijloace de plată fără numerar”. Supletiv, aceeași propunere este aplicabilă modificării de integrare a noului art. 132⁴, urmând a fi substituit indicele „4” cu „5”.</p>	<p>50. Se acceptă parțial.</p> <p>Sub aspectul semantic al cuvântului „în principal”, prin această sintagmă ne referim la „în special” „îndeosebi” pentru a accentua caracterul acestor fapte precum și relațiile sociale de bază care se urmăresc a fi protejate, de altfel cum ne impune și dispozițiile Directivei. În context, reținem că acele reprezentări sau imagini care definesc pornografia infantilă și spectacolele pornografice nu sunt limitate la scopul sexual, prin urmare propunerea prezentată nu poate fi reținută.</p> <p>Modificările de la art. I pct 7 din proiect urmează a fi inserate în articolele enumerate corespunzător.</p>

51. Pct. 8 - în cazul modalității indicate vor apărea multiple piedici de a califica corect fapta infracțională prevăzută la art. 159 din Codul penal și de a o delimita de fapta infracțională prevăzută la art. 151 din Codul penal. Acest lucru se bazează pe faptul că regulamentul privind aprecierea medico-legală a gravității vătămării integrității corporale sau sănătății, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.534/2023, prevede la Capitolul II secțiunea 1 pct. 24 lit. a) că întreruperea posttraumatică a sarcinii constituie vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății. Drept urmare, cu scopul de a păstra și de a oferi claritate propunerii date, venim cu soluția de a da o calitate specială subiectului infracțiunii în cadrul modalității menționate și anume de „medic sau un alt lucrător medical”. Astfel, se propune de a modifica modalitatea normativă de la art.159 alin. (1¹) CP după cum urmează: „ Întreruperea cursului sarcinii, de către medic sau de către un alt lucrător medical, prin orice mijloace, săvârșită fără consimțământul femeii însărcinate”. La fel se propune următorul text pentru circumstanța agravantă de la alin. (2) lit. a¹) din Codul penal „săvârșită împotriva unei persoane aflată într-o situație de neputință, care se datorează vârstei, bolii, dizabilității ori altui factor”. Această propunere se bazează pe faptul că starea de neputință nu este cauzată doar din boală sau stare de dizabilități. Ignorarea celorlalte cauze va împiedica efectuarea unui proces echitabil de către organele abilitate. Astfel, prin „alt factor” se înțelege: starea de ebrietate, vârsta înaintată, vârsta fragedă, nefuncționarea totală sau parțială a conștiinței, etc. (explicație dată de către Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.11 din 24.12.2012 cu

51. Se acceptă.

Dispoziția art. 159 alin. (1¹) va avea următorul cuprins:

„Întreruperea cursului sarcinii, de către medic sau de către un alt lucrător medical, prin orice mijloace, săvârșită fără consimțământul femeii însărcinate”.

Subsecvent, agravanta de la alin. (2) lit. a¹) va avea următorul cuprins:

„a¹) săvârșită împotriva unei persoane aflată într-o situație de neputință, care se datorează vârstei, bolii, dizabilității ori altui factor;”

	privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art.145-148 CP al RM) la pct. 5.4.3.).	
	52. Pct. 9 – din considerentele enunțate supra, propunem modificarea art. 160 din Codul penal, prin completarea alin. (2 ¹) după cuvântul „persoanei” cu textul „de către medic sau de către un alt lucrător medical” și reformularea alin. (3) lit. a ¹) în „săvârșită împotriva unei persoane aflată într-o situație de neputință, care se datorează vârstei, bolii, dizabilității ori altui factor”.	52. Se acceptă. Dispoziția art. 160 alin. (2 ¹) din proiect se va completa cu textul „de către medic sau de către un alt lucrător medical”. Agravanta de art. 160 alin. (3) lit. a ¹) va avea următorul cuprins: „a ¹) săvârșită împotriva unei persoane aflată într-o situație de neputință, care se datorează vârstei, bolii, dizabilității ori altui factor;”.
	53. Pct. 10 – luând în calcul că fapta infracțională se manifestă prin acțiunea de constrângere, se denotă lipsa necesității de a specifica că actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual este neconsimțită, întrucât aceste două componente sunt direct interdependente, constrângerea fiind un element care caracterizează lipsa consimțământului. De asemenea, pentru a nu crea confuzii în interpretarea și aplicarea normelor penale, propunem: a) completarea alineatului (1) cu sintagma „determinării sau constrângerii la prostituție.”; b) alineatul (2) cu lit. c) cu textul: „asupra unui membru de familie”	53. Se acceptă parțial. În partea ce ține de propunerea de modificare a art. 172 ¹ alin. (1), reținem că aceasta nu poate fi reținută din următoarele considerente. Art. 172 ¹ din proiectul de lege incriminează exercitarea unei presiuni asupra copilului ca acesta să comită un viol sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite asupra unei terțe persoane. Aspectul volitiv al acestor acte sau acțiuni cu caracter sexual pe care este impus copilul să le comită prezintă relevanță în raport cu victima. Or, judecând în spiritul Directivei, în speță luând în considerare regimul sancționator al infracțiunii prevăzute la art. 3 alin. (6) din Directivă, ne dăm seama că constrângerea se manifestă în vederea săvârșirii unui act sexual neconsimțit sau a unor acțiuni cu caracter sexual neconsimțite.

		Art. 172 ¹ alin. (2) se va completa cu lit. c) cu următorul cuprins: „c) asupra unui membru de familie”
	54. Pct. 13 – pentru a asigura stilistica exprimării, se impune excluderea sintagmei „aceeași acțiune săvârșită” din textul lit. d) propus pentru completarea alineatului (3) din art. 208 a Codului penal.	54. Se acceptă.
	55. Pct. 15 – ne exprimăm dezacordul cu textul propus pentru art. 208 ² . Deși denumirea articolului este același, fapta infracțională a suferit modificări esențiale prin prisma definiției expuse în articolul 2 lit. d) a Directivei, și creează ambiguități asupra înțelegerii cine este subiectul infracțiunii: persoana care „oferă copilul”, deține controlul asupra acestuia sau persoana care recurge la „serviciile oferite”. Pentru a exclude interpretări asupra acțiunii de „folosire”, propunem incriminarea acestei fapte în concordanță cu articolul 4 alineatul (7) din Directivă, și anume: „Practicarea activităților sexuale cu un copil, în condițiile în care s-au acordat sau s-au promis bani sau orice altă formă de remunerare ori foloase, în schimbul implicării copilului în aceste activități, indiferent dacă plata, promisiunea sau foloasele au fost acordate sau promise copilului sau unui terț;”. Prin această formulare se asigură claritatea asupra calității subiectului infracțiunii și a faptei care se incriminează.	55. Se acceptă. Dispoziția art. 208 ² alin. (1) va avea următorul cuprins: „(1) Practicarea activităților sexuale cu un copil, în condițiile în care se acordă sau se promet bani sau orice altă formă de remunerare ori foloase, în schimbul implicării copilului în aceste activități, indiferent dacă plata, promisiunea sau foloasele se acordă copilului sau unui terț”
	56. Pct. 17 – deși prin prisma articolul dat se urmărește transpunerea articolului 4 alineatele (2)-(4) a Directivei, de fapt în textul normei incriminatorii a fost omisă acțiunea formală de amenințare a copilului în scopul să participe la spectacole pornografice, după cum este specificat în articolul 4 alineat (3) a Directivei. Ar fi eronată	56. Se acceptă parțial. Titlul art. 208 ⁴ va avea următorul cuprins: „Participarea copilului la spectacole pornografice”. Cu referire la obiecția invocată, prin care se susține că amenințarea nu este o formă a

	<p>interpretarea că acest alineat ar avea doar o singură acțiune și că amenințarea s-ar încorpora în fapta de constrângere. Urmare a analizei minuțioase a prevederilor Directivei, se conchide că alienatul vizat prevede 2 acțiuni: constrângerea sau forțarea - care ar presupune aspecte de intimidare sau activități cu caracter de aplicare a forței fizice sau demonstrare a forței; și amenințarea unui copil. În viziunea noastră, ambele acțiuni urmează a fi incriminate în legislația națională. Astfel, alineatul (2) din art. 208⁴ urmează a fi reformulat după cum urmează: „Constrângerea sau forțarea unui copil să participe la spectacole pornografice sau amenințarea unui copil în acest scop”. Deoarece în articolul menționat sunt incriminate mai multe acțiuni, fiind prevăzute mai multe fapte infracționale distincte, iar actuala denumire se rezumă doar la o formă de incriminare, propunem o denumire generică, și anume: „Articolul 208⁴. Participarea copilului la spectacole pornografice”</p>	<p>constrângerii, reținem că doctrina de drept penal definește amenințarea drept formă a violenței psihice, care presupune efectuarea de către făptuitor a unui act de natură să inspire victimei temere, care o pune în situația de a nu mai avea resursele psihice necesare pentru a rezista constrângerii. Prin urmare, constrângerea poate îmbrăca atât forma violenței psihice cât și forma violenței fizice, astfel încât orice formă de influențare asupra victimei, încât aceasta să nu-și poată dirija acțiunile cade sub incidența constrângerii. În contextul celor expuse, considerăm că modalitățile normative exprimate prin forțare și amenințare sunt acoperite de redacția propusă în proiect la art. 208⁴ alin. (2).</p>
	<p>57. Pct. 18 – din considerentele expuse pentru propunerea din pct. 17, propunem următorul text: „Articolul 208⁵. Determinarea, recrutarea sau constrângerea copilului la prostituție ori amenințarea în astfel de scopuri (1) Determinarea sau recrutarea unui copil să practice prostituția, dacă fapta nu întrunește elementele traficului de copii, se pedepsește cu închisoare de la 4 la 8 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani. (2) Constrângerea sau forțarea unui copil să practice prostituția ori amenințarea unui copil în acest scop, dacă fapta nu întrunește elementele traficului de copii, se</p>	<p>57. Nu se acceptă. Completarea art. 208⁵ alin. (1) cu o modalitate normativă nouă și anume „recrutarea” o apreciem fiind inoportună în contextul în care aceeași modalitate cu același scop se regăsește și în conținutul infracțiunii traficului de copii. Or, în cazul recrutării unui copil în vederea practicării prostituției se va reține întotdeauna art. 206 din Codul penal. Cu referire la redacția propusă la alin. (2) sunt valabile raționamentele expuse la punctul anterior.</p>

	<p>pedepsește cu închisoare de 6 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani.”</p> <p>La fel, pentru a asigura transpunerea articolului 4 alineat (5) din Directivă, sugerăm incriminarea faptei de „obținere de foloase sau exploatare în alt fel a copilului în acest scop, dacă fapta nu întrunește elementele traficului de copii”.</p>	
	<p>58. Articolul II din proiect: 10.</p> <p>Pct. 1 - deși este clară intenția autorului proiectului de a scoate în evidență această categorie de victime, ne expunem critic asupra completării art. 58 din Codul penal din mai multe considerente, și anume:</p> <p>a) victimele infracțiunilor privind viața sexuală, indiferent de vârstă, se regăsesc în alineatul (4) al articolului 58 din Codul de procedură penală, în baza căruia beneficiază de dreptul să fie consultată de un avocat pe tot parcursul procesului penal și să fie asistată de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat;</p> <p>b) copii victime ale infracțiunilor, indiferent de infracțiunea comisă, conform articolului 19 alineat (1¹) din Legea nr. 198/2007 cu privire la asistenta juridică garantată de stat, au dreptul la asistența juridică calificată; c) victimele infracțiunilor privind viața sexuală, indiferent de vârstă, în cazul depunerii plângerii despre săvârșirea infracțiunii, în baza articolul 28 alineat (1¹) din legea prenotată, beneficiază de asistență juridică de urgență;</p> <p>d) ce se prezumă prin sintagma „acces imediat la asistența juridică garantată de stat”, se încadrează această sintagmă în prevederile deja existente în legislație, enunțate supra.</p>	<p>58. Se acceptă.</p> <p>Art. 58 și 60 din Codul de procedură penală urmează a fi ajustate în spiritul recomandărilor formulate.</p>

	<p>Riscul urmare a celor menționate este faptul că în aceste reglementări nu se regăsesc victimele infracțiunilor prevăzute de art. 208¹ -208⁵ care se propun.</p> <p>Prin urmare, pentru a facilita accesul acestor victime la servicii de asistență juridică gratuită garantată de stat, urmează a fi operate modificări la alineatul (4) din art. 58 din Codul de procedură penală și în Legea nr. 198/2007.</p> <p>Modificări similare, ar fi oportun să fie prevăzute și pentru art. 60 din Codul de procedură penală în care se reglementează drepturile părții vătămate.</p>	
	<p>59. Pct. 2 – nu susținem completarea articolul 77 cu alineatul (6) din Codul de procedură penală deoarece aceste prevederi contravin prevederilor legislației procesual penale aferent instituției reprezentantului legal.</p> <p>Instituția reprezentatului legal este prevăzută pentru anumite categorii de victime, este un participant al procesului penal, deține statut procesual, drepturi și obligații. La fel, participarea acestuia în cadrul procesului penal este obligatorie, nu însă cum se menționează în proiect că copilul „poate fi însoțit”. La fel, articolul 77 din Codul de procedură penală prevede mecanismul de atragere și respingere în calitate de reprezentant legal, precum și categoriile de persoane sau autorități care pot fi recunoscute în această calitate pentru a apăra interesele copilului în cadrul procesului penal.</p> <p>În acest context, este important să se facă distincție între reprezentantul legal și persoana care însoțește victima/persoana de încredere.</p> <p>Exemplu ar fi reglementările privind dreptul victimei infracțiunilor privind viața sexuală, indiferent de vârstă, de a fi însoțită de o persoană de încredere, care se regăsește în</p>	<p>59. Se acceptă.</p> <p>Art. 58 alineat (4) și art. 60 alineat (1²) din Codul de procedură penală se vor completa în modul corespunzător. Prin urmare, completarea art. 58 alin. (4) și art. 60 alin. (1¹) cu infracțiunile prevăzute la art. 208¹-208⁵ va permite copiilor victime să fie însoțite de către o persoană de încredere, iar asigurarea prezenței reprezentantului legal se va face în condițiile generale ale Codului de procedură penală prevăzute la art. 77.</p>

	<p>articolul 58 alineat (4) și articolul 60 alineat (1²) din Codul de procedură penală.</p> <p>Cert este faptul, că aceste norme nu se aplică pentru victimele infracțiunilor prevăzute de art. 208¹ -208⁵.</p> <p>Deci, pentru a nu crea premise pentru interpretări greșite a normelor legale, considerăm oportun de intervenit cu amendamente prin completarea articolului 58 alineat (4) și articolului 60 alineat (1²) din Codul de procedură penală cu prevederi corespunzătoare.</p>	
	<p>60. Pct. 3 – propunerea pentru completarea art. 109 din Codul de procedură penală este confuză deoarece o parte din acestea deja se regăsesc în alineatul 8 al articolului 110¹ din Codul de procedură penală, care sunt aplicabile în special și pentru victimele minore ale infracțiunilor privind viața sexuală. Incertitudinea se axează pe noile categorii de victime care vor apărea odată cu incriminarea noilor fapte în art. 208¹ -208⁵. În conformitate cu actualele prevederi, victimele infracțiunilor prevăzute la art. 208¹ -208² sunt audiate fie în condiții speciale, dacă au vârsta de până la 14 ani, fie în condiții generale, dacă au vârsta mai mare de 14 ani. Totuși, art. 109 alineat (5) și art. 110¹ din Codul de procedură penală, asigură audierea în condiții speciale și a altor categorii de victime minore, în cazurile în care interesele justiției sau ale minorului o cer. Înțelegem că această sintagmă nu este o garanție stabilă, este interpretabilă, depinde de circumstanțele cazului și de capacitățile profesionale ale factorului uman. Prin urmare, în scopul asigurării transpunerii depline a alineatului (3) al articolului 20 din Directivă, propunem lărgirea cercului de subiecți care ar putea beneficia de audierea în condiții speciale, în conformitate cu art. 110¹ din Codul de</p>	<p>60. Se acceptă.</p> <p>La art. II din proiect punctul 3 se modifică astfel încât la art. 109 alin. (4²) se va exclude, iar alin. (5) va avea următorul cuprins:</p> <p>„(5) În cazul în care martorul minor urmează să fie audiat în cauzele penale privind infracțiunile prevăzute la art. 208¹-208⁵, infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, precum și în alte cazuri în care interesele justiției sau ale minorului o cer, procurorul solicită audierea acestuia în condițiile art. 110¹.”</p> <p>Totodată, art. 110¹ alin. (1) urmează a se completa în aceeași manieră.</p>

	<p>procedură penală, și asupra victimelor infracțiunilor prevăzute la art. 208¹-208⁵, cu introducerea modificărilor de rigoare la art. 109 alin.(5) și art. 110¹ din Codul de procedură penală.</p>	
	<p>61. III. Articolul III din proiect: Luând în calcul specificul infracțiunii de violență în familie și consecințele acestor fapte asupra copilului martor și/sau victimă, propunem completarea listei de infracțiuni și cu art. 201¹ din Codul penal, pentru ambele alineate propuse spre completarea articolului 2 din Legea nr. 137/2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunii. În aceeași ordine de idei, urmează a fi operate modificări și la Nota informativă, întrucât prevederile invocate pentru transpunere se regăsesc în articolul 19 al Directivei. Totodată, sugerăm consultarea acestei propuneri în contextul în care Ministerul Justiției a inițiat procesul de amendare a legii vizate prin prisma transpunerii directivelor UE aferente domeniului.</p>	<p>61. Se acceptă. Art. 201¹ urmează a fi inclus în lista infracțiunilor de la art. 2 alin. (8) și (9) din proiectul de lege.</p>
	<p>62. IV Articolul IV din proiect: Propunerile înaintate pentru amendarea Legii nr.8/2008 cu privire la probațiune sunt neclare, întrucât prevederile din proiect nu sunt în concordanță cu cele menționate în Nota informativă. Astfel, în proiect lipsesc propunerile de amendare a art. 3 din legea dată, nu se cunoaște formularea propusă de autor, dar, totodată, în textul propus pentru completarea art. 2⁹ se face referire la aceste ajustări, și anume trimiterea la art. 3 lit. h), inexistent. În cazul în care propunerea de modificare a art. 4 din legea vizată se refer la drepturile subiectului probațiunii, după cum și este menționat în Nota informativă, se rezumă că</p>	<p>62. Precizare. Art. IV din proiectul de lege urmează a fi exclus.</p>

	<p>propunerea de amendare ar trebui să se refere la alienatul 1 din articolul 4 al legii și nu pentru alineatul 2.</p> <p>Prin urmare, se impune amendarea aspectelor menționate și aducerea în concordanță a Notei informative cu prevederile proiectului.</p>	
	<p>63. Articolul V din proiect:</p> <p>Cât privește amendarea Legii nr. 370/2023 privind drepturile copilului, în vederea unificării textului, abordării egale a victimelor violenței, în care se încadrează și abuzul sexual și exploatarea sexuală, propunem următoarea redacție:</p> <p>„(2¹) Statul organizează campanii de informare și de sensibilizare, după caz, prin intermediul tehnologiilor informaționale și a comunicațiilor, programe de cercetare și de educare, inclusiv în cooperare cu organizațiile societății civile și cu alte părți interesate, cu scopul sensibilizării publicului larg și reducerii riscului ca copiii să devină victime la orice formă de violență, abuz, neglijare, exploatare sau trafic.”</p> <p>„(3¹) Statul va întreprinde acțiuni pentru a împiedica și pentru a interzice diseminarea materialelor care promovează săvârșirea infracțiunilor sau contravențiilor împotriva copiilor, și organizarea, în scopuri comerciale sau necomerciale, a călătoriilor în vederea săvârșirii oricăreia dintre infracțiunile prevăzute la art.171-175¹ , 208¹ -208⁵ din Codul penal.”</p>	<p>63. Se acceptă.</p> <p>Art. 23 alin. (2¹) și (3¹) vor avea următorul cuprins:</p> <p>„(2¹) Statul organizează campanii de informare și de sensibilizare, după caz, prin intermediul tehnologiilor informaționale și a comunicațiilor, programe de cercetare și de educare, inclusiv în cooperare cu organizațiile societății civile și cu alte părți interesate, cu scopul sensibilizării publicului larg și reducerii riscului ca copiii să devină victime la orice formă de violență, abuz, neglijare, exploatare sau trafic.”</p> <p>„(3¹) Statul va întreprinde acțiuni pentru a împiedica și pentru a interzice diseminarea materialelor care promovează săvârșirea infracțiunilor sau contravențiilor împotriva copiilor, și organizarea, în scopuri comerciale sau necomerciale, a călătoriilor în vederea săvârșirii oricăreia dintre infracțiunile prevăzute la art.171-175¹ , 208¹ -208⁵ din Codul penal.”</p>
	<p>64. VI aspecte generale asupra proiectului legii și Notei informative:</p> <p>1. În sensul pct. 30 din Hotărârea Guvernului nr. 1171/2018 pentru aprobarea Regulamentului privind armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația</p>	<p>64. Precizare.</p> <p>Nota informativă urmează a fi ajustată corespunzător.</p> <p>Totodată, menționăm că în cazul transpunerii totale a unui act UE în clauza de armonizare nu</p>

	<p>Uniunii Europene, se recomandă revizuirea clauzei de armonizare reliefată în proiectul de lege, din motiv că nu este clar calificativul de apreciere a transpunerii Directivei. De asemenea, pct. 9 din nota informativă la proiect, relevă cu exactitate doar o parte din prevederile Directivei care urmează a fi transpuse, ceea ce denotă că nu este o transpunere totală și nici selectivă, urmând a se specifica calificativul de apreciere a transpunerii.</p> <p>2. Nota informativă urmează a fi redactată și ajustată, autorul proiectului urmează să se conformeze prevederilor art. 54 din Legea nr. 100/2017 și să expună conținutul proiectului într-un limbaj simplu, clar și concis, pentru a se exclude orice echivoc, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale, de ortografie și de punctuație.</p> <p>3. În contextul incriminării mai multor fapte de abuz sexual și exploatarea sexuală a copiilor, complexitate acestor infracțiuni, necesitatea reglementării unor măsuri specifice de protecție și asistență a acestei categorii de victime, pentru a nu crea incertitudini în trimiterea la alte norme, propunem analiza oportunității reglementării unui capitol separat în Partea Specială a Codul penal dedicat acestor infracțiuni. În viziunea noastră acest fapt va permite folosirea unei noțiuni generice pentru a face trimitere la tot spectrul de infracțiuni care reprezintă fenomenul de abuz sexual și exploatare sexuală a copilului, va ușura înțelegerea textului normei juridice și va exclude aplicare și interpretare eronată.</p>	<p>se face trimitere la vreun calificativ de transpunere, făcându-se doar mențiunea despre transpunerea actului respectiv.</p>
<p>Uniunea Avocaților din Moldova</p>	<p>65. În tot textul proiectului se utilizează noțiunea „copil” în detrimentul noțiunii „minor”. De exemplu, art. 54 alin. (3) Cod penal, conform proiectului, prevede următoarele: „(3) Victima copil a infracțiunilor prevăzute la articolele</p>	<p>65. Precizare. Conceptul proiectului a fost revizuit prin prisma uniformizării terminologiei în cazul infracțiunilor împotriva minorilor, operând cu</p>

	<p>171-175, 208/1 – 208/5 este absolvită de răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală.”</p> <p>În acest context, subliniem că, transpunerea unei directive sau tratat internațional nu este un exercițiu de preluare identică a textului actului UE/tratatului internațional în legislația națională, ci fiecare prevedere trebuie adaptată la specificul și terminologia cadrului normativ intern. Prin urmare, redacția prevederilor actuale din Codul penal utilizează noțiunea de „minor” pentru persoanele care nu au atins vârsta de 18 ani. A se vedea în acest sens art. 53 lit. a) și art. 54 care se referă la liberarea de răspundere penală a minorilor.</p> <p>De asemenea, în art. 173 alin. (2) lit. a) Cod penal din proiect se utilizează noțiunea de minor și nu cea de copil. Considerăm necesară aplicarea principiului unității terminologice în procesul de elaborare a actelor normative și folosirea în continuare a noțiunii de „minor” în locul celei de „copil”.</p>	<p>termenul de „copil” în conformitate cu Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului. Totodată, această inconsecvență, la nivel național, depășește cadrul normei penale. Or, modificările recente la Legea Nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția socială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, demonstrează folosirea termenului "copil" în contextul copiilor aflați în situație de risc, fiind incluși în această categorie și copiii expuși riscului de a comite infracțiuni sau care se află în conflict cu legea (lit. k) art. 8 din Lege). La fel, întâlnim aceeași logică și în Hotărârea Guvernului Nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, care folosește noțiunea "copil/copii" și în privința celor care comit infracțiuni. Prin urmare, uniformizarea termenilor respectivi trebuie să fie una sistemică, care ar depăși sfera reglementărilor penale, fiind corelate normele legii penale cu alte acte normative care fac referire la copiii în conflict cu legea.</p>
	<p>66. Nemijlocit cu privire la art. 54 alin. (3) Cod penal, sugerăm utilizarea noțiunii consacrate în legislație de „liberare de răspundere penală” și nu cea de „absolvire de răspundere penală”.</p>	<p>66. Se acceptă.</p> <p>La art. 54 alin. (3) din proiect cuvântul „absolvită” urmează a se substitui cu cuvântul „liberare”, iar cuvintele „victima copil a</p>

	<p>Pe de altă parte, pentru certitudinea juridică, dar și pentru corectitudinea limbajului juridic, interdependente, recomandăm din punct de vedere a sintaxei revizuirea textului „Victima copil a infracțiunilor”. Propunem textul „Minorul victimă a infracțiunilor”.</p> <p>De asemenea, propunem excluderea cuvântului „procesuală”, or calitatea procesuală este recunoscută minorului victimă a infracțiunilor nominalizate la o etapă ulterioară săvârșirii infracțiunilor pentru care se propune a fi liberată de răspundere penală, iar liberarea de răspundere penală se face în raport cu circumstanțele existente la momentul comiterii faptei. Prin urmare, este suficient să se stabilească că făptuitorul la momentul comiterii faptei avea calitatea de minor victimă a infracțiunii.</p>	<p>infracțiunilor” se vor substitui cu cuvintele „copilul victimă a infracțiunilor”.</p> <p>Subsidiar, cuvântul „procesuală” se va exclude din conținutul alin. (3).</p>
	<p>67. Cu referire la modificarea articolul 107 alineatul (3) Cod penal, având în vedere continuitatea numerotării art. 208 – 208⁵, propunem revizuirea modului în care se operează amendamentul în cauză și propunem să se substituie textul „208, 208¹ și 208²” cu textul „208 – 208⁵”. În același mod propunem a se proceda și în privința modificărilor de la articolul 108 alineatul (5) și articolul 109 alineatul (4) Cod penal.</p>	<p>67. Se acceptă.</p>
	<p>68. Cu privire la numerotarea articolelor 132³ și 132⁴ se va ține cont de existența în Codul penal a art. 132³ intitulat „Mijloace de plată fără numerar”. Prin urmare, propunem renumerotarea articolelor propuse pentru completarea Codului penal.</p>	<p>68. Se acceptă.</p>
	<p>69. De asemenea, la 132³ Cod penal care definește „Materialul privind abuzul sexual asupra copilului”, propunem a se revedea noțiunea propusă la alin. (1), astfel încât să nu se limiteze doar la organele genitale ale unui</p>	<p>69. Se acceptă parțial.</p> <p>La art. 132³ și art. 132⁴ din proiect în tot cuprinsul cuvintele „organelor genitale” se vor substitui cu cuvintele „organelor sexuale”.</p>

minor, ci să cuprindă toate zonele intime ale corpului unui minor. În condițiile în care circulația unor astfel de materiale care conțin orice fel de reprezentare a zonelor intime ale corpului unui minor, printre care și organele genitale, care urmăresc un „în principal cu scop sexual” acestea atentează la valorile protejate de norma în cauză, integritatea fizică și psihică, inclusiv dezvoltarea normală sub aspect sexual a minorilor.

Pe de altă parte, nu este clar de ce proiectul limitează la scopul principal sexual al prezentării vizuale a unui copil sau reprezentare a organelor genitale ale copilului, în condițiile în care însăși existența acestor materiale nu determină scopul utilizării ulterioare a acestora, or scopul ține de latura subiectivă a componentei și se determină în legătură cu comiterea faptei. Prin urmare, scopul cu care se utilizează astfel de materiale trebuie determinat la etapa comiterii infracțiunii și trebuie indicat în componența infracțiunii concrete și nu la definiția unor termeni juridici. Nu este exclus ca o reprezentare a organelor genitale ale unui minor să fi fost efectuată în alte scopuri „principale” decât cele sexuale, însă utilizarea lor ulterioară să fie anume în aceste scopuri.

De exemplu, în proiectul legii, la art. 208³ alin. (1) Cod penal, punerea la dispoziția victimei a „materialelor privind abuzul sexual asupra copilului” nu ar trebui să fie condiționată de scopul inițial al acestor reprezentări ale organelor genitale ale copilului, or în orice caz, indiferent de scopul în care au fost efectuate aceste reprezentări și prezentări vizuale, important pentru componența infracțiunii este scopul în care aceste materiale (imagini

Sub aspectul semantic al cuvântului „în principal”, prin această sintagmă ne referim la „în special” „îndeosebi” pentru a accentua caracterul acestor fapte precum și relațiile sociale de bază care se urmăresc a fi protejate, de altfel cum ne impune și dispozițiile Directivei. În context, reținem că acele reprezentări sau imagini care definesc pornografia infantilă și spectacolele pornografice nu sunt limitate la scopul sexual, prin urmare propunerea prezentată nu poate fi reținută.

Totodată, în opinia noastră expresia „comportament sexual explicit” nu generează probleme de interpretare prin prisma previzibilității normei penale.

sau orice alt fel de reprezentări) ale minorului sunt puse la dispoziția minorului care nu a împlinit vârsta de 16 ani.

În contextul art. 208¹ Cod penal, conform proiectului, oricare dintre acele acțiuni descrise în articolul dat care sunt săvârșite în scop material, sexual sau alte scopuri ilegale pe care legea trebuie să le determine exact, constituie o faptă care atentează la valorile sociale pe care legea și proiectul le protejează. De aceea, scopul ține de fapta prejudiciabilă concretă incriminată de Codul penal în legătură cu circulația sau altă utilizare a reprezentărilor menționate la art. 132³ Cod penal.

Tot aici nu este clară semnificația „comportament sexual explicit” or în anumite circumstanțe poate fi dificil de determinat dacă un anumit comportament este sau nu unul sexual, fie are sau nu un caracter explicit.

O altă deficiență în calea certitudinii juridice reprezintă sintagma „în principal” care presupune neaplicarea dispozițiilor în cazul unor intenții subsecvente/indirecte sexuale.

Noțiunea „scop sexual” de asemenea restrânge aplicarea noțiunii, deoarece infractorii pot urmări și alte scopuri în reprezentarea și prezentarea unor astfel de materiale cu participarea minorilor, inclusiv scopuri strict pecuniare. În eventualitatea unui proces penal, probatoriul va trebui să disocieze scopurile materiale de cele sexuale, ceea ce va avea ca rezultat încetarea procesului penal, scoaterea de sub urmărire penală.

Prin urmare, propunem revizuirea de principiu a definiției oferite la 132³ Cod penal cu includerea elementelor acestuia în componentele de infracțiune.

	Observațiile și sugestiile anterioare sunt aplicabile și în cazul art. 132 ⁴ Cod penal care definește noțiunea „spectacol pornografic”.	
	70. Cu referire la alin. (1 ¹) art. 159 Cod penal, întreruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, săvârșită fără consimțământul femeii însărcinate poate fi totuși admisă în cazuri de extremă necesitate atunci când „persoana care săvârșește fapta pentru a salva viața, integritatea corporală sau sănătatea sa, a altei persoane ori un interes public de la un pericol iminent care nu poate fi înlăturat altfel”, adică atunci când se regăsește în stare de extremă necesitate (art. 38 Cod penal) or, în caz contrar, este pasibil de răspundere pentru lăsare în primejdie atunci când, cu bună-știință, lasă fără ajutor o persoană care se află într-o stare periculoasă pentru viață și este lipsită de posibilitatea de a se salva din cauza vârstei fragede sau înaintate, a bolii sau a neputinței, dacă cel vinovat știa despre primejdie și a avut posibilitatea de a acorda ajutor părții vătămate fie că el însuși a pus-o într-o situație periculoasă pentru viață (art. 163 Cod penal).	70. Precizare. A se vedea pct. 51 din prezentul tabel.
	71. La art. 172 ¹ Cod penal propunem excluderea cuvântului „neconsimțite” or, constrângerea unui minor în scopul săvârșirii unui act sexual sau unor acțiuni cu caracter sexual în raport cu un terț deja presupune lipsa consimțământului minorului. În caz contrar, nu mai putem vorbi despre constrângere. A se vedea în acest și noțiunea de act sexual neconsimțit de la alin. (3) art. 132 ² Cod penal care utilizează în acest scop termenul de „constrângere fizică sau psihică”	71. Nu se acceptă. A se vedea argumentele prezentate la pct. 53 din prezentul tabel.
	72. La art. 173 alin. (1) Cod penal, propunem completarea ipotezei infracțiunii cu textul „constrângerii minorului în scopuri sexuale,”, astfel încât să se țină cont de aplicarea	72. Se acceptă.

	corespunzătoare a componenței speciale a constrângerii minorului în scopuri sexuale, conform art. 172 ¹ Cod penal.	Semnul negativ al normei penale prevăzute la art. 173 alin. (1) se va completa cu textul „constrângerii minorului în scopuri sexuale”.
	73. La art. 208 ² Cod penal noțiunea „activități sexuale” nu corespunde celei consacrate la art. 132 ² Cod penal. Prin urmare, recomandăm folosirea sintagmei „acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual”.	73. Nu se acceptă. Nu considerăm oportun operarea modificărilor sugerate, în condițiile în care dispoziția normei penale coroborată cu titlul art. 208 ² reflectă fără echivoc fapta prejudiciabilă și intenția legiuitorului.
	74. La alin. (1) art. 208 ³ , în considerarea lipsei de claritate și certitudine a noțiunii „scopuri sexuale”, dar și pentru faptul că prezența sau lipsa unui astfel de scop nu este determinant pentru prejudiciul adus valorii sociale protejate de acest articol, propunem excluderea cuvintelor „cu scop sexual” din conținutul alin. (1) art. 208 ³ Cod penal. Astfel, determinarea, indiferent de scop, cu bună știință, a unei persoane, care nu a împlinit vârsta de 16 ani, să asiste la acte sexuale sau la acțiuni cu caracter sexual consimțite, ori să asiste la spectacole pornografice să fie pedepsită conform sancțiunii penale propuse de autori.	74. Nu se acceptă. Dispozițiile imperative ale Directivei care se urmărește a fi transpusă, obligă statele membre de a prevedea expres faptul comiterii infracțiunilor referitoare la abuzul sexual cu scop sexual (a se vedea art. 3 alin. (2) și (3) din Directivă).
	75. De asemenea, în nota informativă se menționează „Totodată, din textul legii art.208 ² a fost exclusă sintagma „o persoană despre care se știa cu certitudine că nu a atins vârsta de 18 ani”, redacție care va armoniza legislația națională cu practicile internaționale privind una din cele mai periculoase formele de exploatare sexuală a copiilor. Or, persoana care cere astfel de servicii, conștientizând natura faptei pe care o săvârșește, trebuie să îi revină și obligația de a se preocupa de vârsta prestatorului de servicii, acțiune care nu poate fi pusă în sarcina minorului și a terților, ci a celui care accesează aceste servicii, ținând	75. Nu se acceptă. Adoptarea art. 208 ³ din Codul penal este condiționată de intrarea în vigoare a Legii nr. 316/2022, lege prin care a fost revizuit capitolul ce vizează infracțiunile privind viața sexuală. Astfel, în condițiile în care optica legiuitorului este de a preciza la art. 174 și art. 175 vârsta consimțământului sexual și având în vedere că infracțiunea prevăzută la art. 208 ³ este apropiată ca grad social de infracțiunile de la art. 174 și

<p>cont inclusiv de principiul respectării interesului suprem al copilului. În context, sarcina clarificării vârstei minorului este necesar de pus pe seama făptuitorului care comite conștient fapte delictuale și, ținând cont că există riscul exploatării sexuale a unui copil, ar trebui să se intereseze de acest aspect pentru excluderea oricăror posibile situații de natură să atingă drepturile victimei minore.”. În acest context, propunem aceeași abordare și pentru art. 208³ Cod penal, or aceleași raționamente sunt valabile și pentru determinarea minorului care nu a împlinit 16 ani să asiste la acte sexuale sau la acțiuni cu caracter sexual consimțite, ori să asiste la spectacole pornografice sau obținerea profiturilor directe sau indirecte din aceste activități ori punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic sau a materialelor privind abuzul sexual asupra copilului. Așadar, înainte de comiterea acestor acțiuni făptuitorul trebuie la fel să se asigure de vârsta potențialei victime (persoana care asistă la aceste acțiuni).</p> <p>Nu este clar de ce autorul propune stabilirea vârstei victimelor în acest caz de până la 16 ani, or infracțiunii privind traficul de copii, cu care se poate asocia infracțiunea dată, are în vedere toți minorii, nu doar cei care nu au împlinit vârsta de 18 ani.</p> <p>Observăm, de asemenea, că la art. 208⁴ Cod penal, autorul a exclus condiția cunoașterii cu „bună-știință” a vârstei minorului victimă a infracțiunii în cazurile de incitare, recrutare, constrângere de a participa la spectacole pornografice sau vizionarea spectacolelor pornografice. Din aceleași rațiuni pentru care s-a exclus sintagma „cu bună-știință” și „despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 18 ani” din art. 208² și 208⁴ Cod penal</p>	<p>175 considerăm oportun păstrarea sintagmei „cu bună știință”.</p>
--	--

	acestea, urmează a fi exclusă aceeași sintagmă din alin. (1) art. 208 ³ Cod penal.	
Ministerul Muncii și Protecției Sociale	76. La Art. I (propunerile referitoare la modificările Codului Penal al Republicii Moldova): 1) Pe tot parcursul conținutului propunerilor care fac referire la utilizarea în enunț/sintagmă a cuvântului "consimțământ" se propune completarea acestuia cu cuvântul "informat" (versiunea finală – "consimțământul informat").	76. Nu se acceptă. În nota informativă a proiectului de lege au fost expuse atât raționamentele modificărilor de la art. 159 și 160 din Codul penal cât și precizarea că se incriminează avortul și sterilizarea chirurgicală fără acordul prealabil și informat al persoanei. Astfel, potrivit art. 71 alin. (4) din Legea nr 100/2017 cu privire la actele normative, la interpretarea actului normativ se ține cont de nota informativă care a însoțit proiectul actului normativ respectiv care permit identificarea voinței autorității publice care a adoptat, a aprobat sau a emis actul normativ
	77. Cuvintele "scopuri sexuale" și "scop sexual" utilizate în proiect să fie înlocuite cu sintagma "acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual".	77. Nu se acceptă. În lipsa unei argumentări corespunzătoare a propunerii, nu putem desprinde logica acestor modificări.
	78. Pentru evitarea interpretărilor multiple și diferite propunem definirea prin articol separat a acțiunilor ce fac referire la "comportamentul sexual explicit, real sau simulat".	78. Nu se acceptă. În opinia noastră expresia la care se face referire nu generează probleme de interpretare prin prisma previzibilității normei penale.

	<p>79. La art. 132³, lit. a) cuvîntul „reprezentare” din contextul sintagmei „orice reprezentare a organelor genitale ale unui copil” urmează a fi substituit cu cuvîntul „prezentare”. În același context practica denotă faptul că în acțiunile cu caracter sexual pot fi expuse nu doar organele genitale ale unui copil.</p> <p>La art. 132⁴ este reglementată doar acțiunea de expunere în direct adresată unui public. În acest context apare întrebarea dacă se admite expunerea indirectă adresată unui public?</p>	<p>79. Nu se acceptă.</p> <p>În lipsa unei argumentări corespunzătoare a propunerii, nu putem desprinde logica acestor modificări.</p>
	<p>80. La art. 208¹ din alin. (1), cuvîntul ”abuz” de substituit cu cuvîntul ”abuzul”.</p>	<p>80. Se acceptă.</p>
	<p>81. Pe tot parcursul conținutului unde este utilizată expresia ”asupra unei persoane care se afla în grija, sub ocrotirea, sub protecția, în educarea sau în tratamentul făptuitorului” se propune substituirea cuvîntului ”educarea” cu ”educația” și este necesar de a explica sensul cuvîntului ”tratamentul”, în versiunea propusă actualmente nu este clar sensul acestei condiții (persoane care se află ....în tratamentul făptuitorului).</p>	<p>81. Nu se acceptă.</p>
	<p>82. Denumirea art. 208² ”Recurgerea la prostituția practică de un copil” nu corespunde cu conținutul articolului și în acest context necesită a fi reformulate.</p>	<p>82. Nu se acceptă.</p>
	<p>83. Denumirea art. 208⁴ urmează a fi completată pentru a corespunde conținutului prevederii. În acest sens se propune următoarea denumire ”Incitarea, recrutarea și constrîngerea copilului să participe la spectacole pornografice”.</p>	<p>83. Se acceptă.</p>
	<p>84. La pct. 11, în partea ce ține de modificarea alineatului (2) al articolul 173 din Codul penal:</p>	<p>84. Se acceptă.</p>

	<p>- cuvântul „minor” urmează a fi substituit cu cuvântul „copil”, ce corespunde normelor reglementate în Convenția cu privire la drepturile copilului;</p> <p>- atragem atenția asupra faptului că redacția alineatului (2) nu este definitivată.</p>	
	<p>85. La Art. II (propunerile referitoare la Codul de procedură penală al Republicii Moldova): propunem ca în alin. (5²) din art. 58 să fie completat și cu infracțiunile prevăzute la art. 206-208 din Codul penal; aceeași propunere este valabilă și pentru alin. (6) al art. 77, alin. (4²) al art. 109, alin. (21) al art. 212</p>	<p>85. Nu se acceptă. Propunerea înaintată nu este motivată astfel cum impune dispozițiile art. 33 alin. (1) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, prin urmare, nu poate fi reținută.</p>
	<p>86. la pct. 5, în partea ce ține completarea alin. (3) al art. 219 cu pct. 5), redacția urmează a fi revizuită pentru a aduce o claritate în norma propusă. Astfel, în redacția înaintată de către autorul proiectului, reiese că Prejudiciul material se consideră legat de săvârșirea acțiunii interzise de legea penală dacă el se exprimă în cheltuieli pentru: [...] mijloacele financiare sau după caz contravaloarea beneficiilor obținute în rezultatul exploatării persoanei, context în care este confuză.</p>	<p>86. Precizare. La art. II din proiect pct. 5 se va exclude.</p>
	<p>87. pct. 6 și pct. 5 urmează de schimbat cu locurile, pentru a respecta ordinea cronologică a articolelor care sunt supuse modificării.</p>	<p>87. Se acceptă.</p>
	<p>88. La Art. III, în privința modificărilor la Legea nr. 137/2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, considerăm că toți copiii victime ale infracțiunilor au dreptul să beneficieze de protecție și suport, în dependență de rezultatele evaluării individuale a situației specifice a fiecărui copil victimă, ținându-se seama de opiniile, nevoile și preocupările copilului. În privința noțiunii de victimă deosebit de vulnerabilă, este de</p>	<p>88. Precizare. Nu putem neglija faptul că toți copiii victime ale infracțiunilor au dreptul să beneficieze de protecție și suport, în dependență de rezultatele evaluării individuale a situației specifice a fiecărui copil victimă în parte, dar în același infracțiunile cu caracter sexual, precum și cele prevăzute la art. 208¹-208⁵ sunt de o gravitate</p>

	<p>remarcat faptul că aceasta urmează a fi definită pentru asigurarea aplicabilității.</p>	<p>deosebită și au un impact major asupra stării psihice a copiilor victim.</p> <p>Cu titlu de mențiune, reținem că lista a fost completată și cu victimele infracțiunilor violenței în familie.</p>
	<p>89. La Art. V, modificările propuse la Legea nr. 370/2023 privind drepturile copilului, nu se acceptă. Menționăm că, Legea nr. 370/2023 privind drepturile copilului este o lege generală, normele căreia au fost aduse în corespundere cu normele Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului, inclusiv cu art. 19 al Convenției, totodată articolul 23 din Legea prenotată deja stipulează cele propuse de autor și anume - Statul ocrotește inviolabilitatea persoanei copilului și întreprinde toate măsurile necesare pentru a preveni și a proteja copilul față de orice formă de violență, abuz, neglijare, exploatare sau trafic în orice scop și sub orice formă, context în care se solicită excluderea Art. 5 din proiectul de lege înaintat spre avizare.</p>	<p>89. Nu se acceptă.</p> <p>Modificările de la art. V din proiectul de lege urmăresc drept scop transpunerea art. 21 și 23 din Directivă, prin urmare se impune necesitatea includerii unor prevederi exprese în acest sens.</p>
<p>Inspectoratul Național de Probațiune</p>	<p>90. Inspectoratul Național de Probațiune a primit spre avizare proiectul de lege privind modificarea unor acte normative (prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra copiilor) și în limita competenței funcționale atribuite, prezintă următoarea obiecție:</p> <p>- Excluderea art. IV din proiect ce se referă la modificarea Legii nr. 8/2008 cu privire la probațiune.</p> <p>Argumentare: art. 2⁹ din Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune, stabilește exhaustiv că programele probaționale pot fi programe de corecție a comportamentului social și programe de reintegrare socială. Programele probaționale se desfășoară individual</p>	<p>90. Se acceptă.</p> <p>Art. IV din proiectul de lege urmează a fi exclus.</p>

	<p>și/sau în grup. Programele de corecție a comportamentului social constau în modificarea comportamentului, viziunilor și capacităților care au condus la săvârșirea infracțiunii sau contravenției. Programele de reintegrare socială constau în redo-bîndirea capacităților de a soluționa problemele vieții sociale cotidiene. Tipul programului probațional se stabilește de către consilierul de probațiune, reieșind din evaluările efectuate.</p> <p>Respectiv, conform tehnicii legislative prevăzute în Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, articolul indicat nu necesită a fi dublat sau desfășurat suplimentar în Legea nr. 8/2008, deoarece modalitatea aplicării, derulării și consecințele eschivării de la frecventarea programelor probaționale de către subiecții de probațiune, sunt descrise detaliat în ordinul ministrului justiției nr. 347/2019 cu privire la aprobarea Regulamentului de planificare a probațiunii (pct. 74-84), publicat la 17.01.2020 în Monitorul Oficial Nr. 7-13 art. 27.</p> <p>De asemenea, nu susținem modificarea Legii nr. 8/2008 cu privire la probațiune, prin indicarea concretă în textul legii speciale a infracțiunilor prevăzute de art. 171-175, 208¹ - 208⁵ din Codul penal or, conform principiilor probațiunii stabilite în art. 21 din Legea nr. 8/2008, diferențierea și individualizarea psihosocială a subiectului probațiunii și a infracțiunii pe care a săvârșit-o este obligatorie</p>	
<p>Avocatul Poporului</p>	<p>91. Considerăm că modificările propuse în proiectul de lege sunt în concordanță cu standardele internaționale privind drepturile copilului, respectiv comunicăm despre lista obiecțiilor.</p> <p>Totodată, analizând sinteza obiecțiilor și propunerilor la proiectul legii, constatăm că propunerile suplimentare ale</p>	<p>91. Precizare.</p> <p>A se vedea argumentele expuse anterior în prima avizare cu referire la propunerile înaintate.</p>

	<p>Avocatului Poporului pentru drepturile copilului nu au fost luate în considerare. Prin urmare, reiterăm propunerile înaintate în cadrul avizării primare.</p>	
<p>Constatările raportului de expertiză anticorupție ELO24/9769 din 21.06.2024</p>		
<p>Centrul Național Anticorupție</p>	<p>99. Art.IV potrivit proiectului de lege Art.IV. Legea nr.8 din 14 februarie 2008 cu privire la probațiune [...], se modifică după cum urmează: Articolul 29 se completează cu aliniatul (2/1), (5), (6) cu următorul cuprins: „(2/1) Programele de corecție a comportamentului social pot consta în modificarea comportamentului persoanelor indicate în art.3 lit.h) cu realizarea măsurilor de intervenție eficiente, menite să evalueze și să prevină riscul săvârșirii respectivelor infracțiuni. Obiecții: Conform normei formulate, programele de corecție a comportamentului social pot consta în modificarea comportamentului persoanelor indicate în art.3 lit.h) din Legea nr.8/2008 cu privire la probațiune. Prin examinarea redacției în vigoare a art.3 din Legea nr.8/2008, se atestă că acesta este divizat în literele a)- g), fără a menționa litera h). Din această cauză, categoria de subiect al probațiunii stabilită de proiect rămâne ambiguă. Acest fapt va duce la o interpretare subiectivă a modului în care va fi realizat programul de corecție a comportamentului social stabilit conform art.2/9 alin.(2/1) propus de proiect. Caracterul lacunar al proiectului va duce la imposibilitatea tragerii la răspundere a factorilor de decizie, care vor realiza că pot săvârși abuzuri în timpul implementării fără a fi pedepsiți, ceea ce va perpetua</p>	<p>99. Precizare. Art. IV din proiectul de lege urmează a fi exclus.</p>

	<p>săvârșirea abuzurilor și a altor forme de corupție în acest caz.</p> <p>Recomandări: Recomandăm reexaminarea normei propuse la art.2/9 alin.(2/1) potrivit obiecțiilor expuse supra.</p>	
--	--	--

Ministru

Veronica MIHAILOV-MORARU